

NÄKÖKULMIA SUOMALASEEN NUORTEN ELOKUVAAN

Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä! ja Espoon
viimeinen neitsyt

Lasse Asikainen

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2010

Viestinnän koulutusohjelma
Kulttuuriala

Tekijä(t) ASIKAINEN, Lasse	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.04.2010
	Sivumäärä 44	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi NÄKÖKULMIA SUOMALASEEN NUORTEN ELOKUVAAN Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä! ja Espoon viimeinen neitsyt		
Koulutusohjelma Viestinnän koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HEIKKINEN, Martti		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia ja esitellä kolmea suomalaista nuorten elokuvaa ja niiden kautta myös viitteellisesti esitellä genreä yleisesti.</p> <p>Tutkittavat elokuvat ovat Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä! ja Espoon viimeinen neitsyt, jotka valikoituivat tutkimuskohteiksi osin niiden arvostuksen, tunnettavuuden ja merkityksen perusteella suhteessa lajityypin elokuviin. Tärkeää oli myös muodostaa ajallinen jatkumo 1960-luvulta 2000-luvun alkuun, millä työ sai tutkimuksellista lisäarvoa ja mahdollisuuden luoda ajallinen kehyskertomus.</p> <p>Pohdinnan ja analysoinnin kohteena ja painopisteenä ovat elokuvien tarinat, teemat ja symboliikka. Elokuvat on esitelty juonenkulun mukaisesti, jolloin huomiot ja viitteet on voitu liittää asiayhteyteen paremmin.</p> <p>Tutkimuksen tulokset muodostuvat elokuvien vertailusta, samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien esittelystä ja kirjoittajan omasta pohdinnasta ja havainnoinnista, jolla oli tarkoituksena määrittää nuorten elokuvan olemusta, menneisyyttä ja nykyisyyttä. Tämän informaation kautta pystyttiin osoittamaan genreä määrittäviä tekijöitä paremmin ja sen kehitystä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) elokuva, nuoret, elokuvaohjaajat, nuortenelokuvat, Niskanen Mikko, Suominen Tapio, Maylett Hanna, Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä!, Espoon viimeinen neitsyt,		
Muut tiedot		

Author(s) ASIKAINEN, Lasse	Type of publication Bachelor´s Thesis	Date 14042010
	Pages 44	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title PERSPECTIVES ON FINNISH YOUTH CINEMA Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä! and Espoon viimeinen neitsyt		
Degree Programme Degree Programme in Media Design		
Tutor(s) HEIKKINEN, Martti		
Assigned by		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to explore and introduce three youth cinema movies and the genre in Finland generally.</p> <p>Movies are Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä! and Espoon viimeinen neitsyt, which were selected mostly because of their appreciation, their mark on the film industry and significance compared to others in the genre. It was also important to create a timeline from the 1960's to the 2000, from where the thesis got more added value and possibility to create time-based interpretations.</p> <p>The main subject of consideration and analyzing are mostly stories, themes and symbolism. Movies are shown and introduced by their plot, so that notices and references could have been added better to a story.</p> <p>The results consist of comparison of similarities and differences and the writer's own thoughts and observations, which was the method as defining the essence of the genre and its past and present. Through this information it became possible to show defining elements of the genre and its development.</p>		
Keywords Cinema, adolescence, filmmakers, youth-cinema, Niskanen Mikko, Suominen Tapio, Maylett Hanna, Käpy selän alla, Täältä tullaan elämä!, Espoon viimeinen neitsyt		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
1.1 Tutkimusongelma	3
1.2 Tutkimuksen rakenne	7
2 ELOKUVAT	8
3 KÄPY SELÄN ALLA	8
3.1 Maaseudulle	9
3.2 Käärme puree tyttöä	14
3.3 Tanssilava ja loppu	15
4 TÄÄLTÄ TULLAAN ELÄMÄ!	16
4.1 Syntymä	17
4.2 Vartijat	21
4.3 Vastaisku ja ”Säpinää” koululla	23
4.4 Lapsuuden muisto ja lähentyminen Lissun kanssa	26
4.5 Kuolema	28
5 ESPOON VIIMEINEN NEITSYT	29
5.1 Tyttökaksikko elokuvan pääosassa	30
5.2 Minna ja Emma	32
5.3 Matkalle	34
5.4 Ilosaarirock ja Jone	35
7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7.1 Yleistä	37
7.2 Samankaltaisuutta ja eroavaisuuksia	41
7.3 Lopuksi	42
LÄHTEET	43
ELOKUVAT	44
TV-SARJAT	44

1 JOHDANTO

Elokuvia voidaan perustellusti luokitella – ja on luokiteltukin – monella eri tavalla (Altman 2002, 37).

Tämän työn aiheena ovat nuorten elokuvat ja tarkemmin Käpy selän alla, Täältä tul-
laan elämä! ja Espoon viimeinen neitsyt. Työn aihe on valikoitunut osittain kirjoittajan
omasta kiinnostuksesta elokuvaan ja nuorten elokuvagenreen, mutta on haluttu myös
lisätä tietoa tästä lajityypistä yleisesti.

Nuorten elokuvat ovat varsin mielenkiintoinen ilmiö monella tapaa. Syitä on monia,
mutta suurin syy lienee se, että nuoruus on yleismaailmallinen aihe ja suurin osa ihmi-
sistä kokee sen. Genre tarjoaa paljon erilaisia lähestymistapoja aiheeseen ja on oman
sisäisen genrekehityksensä tulos. Elokuvia yhdistää aihepiiri. Toisaalta niissä on val-
tavasti tapoja kuvata nuoruutta, mutta ne ovat silti sidoksissa toisiinsa teemojen kaut-
ta.

Teemat, kuten kapina, vapauden kaipuu tai itsenäistymisen ongelmat nousevat usein
esiin, oli sitten kyse elokuvasta, joka on tehty 1950-luvulla tai 2000-luvulla. Tässä
työssä pohditaan ja esitellään esimerkkien kautta näitä yleispäteviä ja määritteleviä
piirteitä.

Tarkoitus on pohtia osittain vapaalla ja subjektiiviselläkin tyylillä näitä tapaus-
esimerkkejä ja viitoittaa niistä suuntaa ja viitekehystä suomalaisen nuorten elokuvan
kehitykselle. Jokainen elokuva on kuvailtu ajallisesti alusta loppuun, mikä on ollut
luontevin tapa lähestyä aihetta, ja se tuo lukijalle paremman mahdollisuuden kiin-
nosta tästä työstä.

Vaikka elokuvat ovat vain kolme esimerkkiä laajasta kategoriasta, josta käsiteltäviä
teoksia olisi voinut valita, on valinnoilla pyritty antamaan lukijalle enemmänkin työ-
kaluja ja mahdollisuuksia näiden ja muidenkin teosten tulkintaan, ei valottamaan koko
lajityypin historiaa laajasti, mikä olisi mahdotonta tämän työn puitteissa.

Aiheen luonne on sellainen, että oma ideointi on ollut pakollista käsittelyn kannalta; ei ole hyödyllistä puhua elokuvista ja niiden tulkinnasta, jos ei voi esittää tulkintoja. Katsoja on kuitenkin yksilö ja katsoo aina omasta perspektiivistään ja oman maailmankuvansa kautta. Hän voi ja pystyy silti tekemään yleispäteviä tulkintoja, ja ilman näitä tulkintoja ei olisi mahdollisuutta sanoa edes selkeimpiä faktoja. Tekstiin on sidottu paljon viitteitä näyttämään suuntaa ja antamaan taustatietoa, millä myös on haluttu rikastaa tekstin luettavuutta.

Elokuvien omissa luvuissa on käsitelty pääasiassa juonta, tarinaa, hahmoja ja teemoja, joita pidän teknisiä tietoja tai ratkaisuja tärkeimpinä tämän työn aiheen kannalta. Tämä ei tarkoita, että näitä seikkoja ei olisi syytä tarkastella, ovathan ne suuri osa tarinaa ja tarinan kerrontaa, mutta tässä työssä tärkeintä on katsojan kokemus ja ne elokuvan maailmat, joita esimerkkielokuvat esittävät nuoruudesta. Ja syytä on muistaa, että vaikka tekniset ratkaisut, kuten kuvakerronta, kuvakoot yms. vaikuttavat kokonaisuuteen ja kertovat tarinaa, ovat ne kuitenkin seikkoja, jotka eivät tätä tai monesti muutaakaan lajityyppiä tee, vaan tässäkin aihevalinnassa hahmot, juoni, tarinoiden samankaltaisuus ja aihepiirit tekevät genren.

Tämän työn pyrkimys on antaa lukijalle käsittelymahdollisuuksia yleensä elokuvien tulkitsemiseen, tämän lajityypin tulkitsemiseen ja erityisesti näiden elokuvien tulkitsemiseen siten, että hauskuus nähdä asioita, kokea tunteita ja elää elokuva kokemuksena voi olla rikkaampi. Olen halunnut tarjota suuntaviivoja, mahdollisuuksia, viitteitä ja ajatuksia, joiden kautta tai avulla on mahdollista nähdä pintaa syvempi tunnetaso näissä teoksissa. Parasta olisi, jos teksti toimisi sellaisenaan informatiivisena ja myös niin, että se motivoisi lukijaa eri tavoin.

1.1 Tutkimusongelma

Ottaen huomioon, että tarkastelun kohteena on ensisijaisesti elokuva taidemuotona, viestin välittäjänä ja tarinan kertojana, on täsmällisten tulosten esittäminen tarpeetonta ja ehkä jopa mahdotonta. Katsoja tulkitsee kuitenkin elokuvia enemmän emotionaalisten kuin järjellisten ominaisuuksien kautta, minkä vuoksi työssä on sijoitettuna paljolti erilaista aineistoa, joka luo viitekehystä elokuvien tarkasteluun. Silti esiin nousee se,

miten voimme nähdä elokuvien tarinaa, symboliikka tai tapahtumia katsojina ja oman tarkastelumme kautta paremmin.

Tärkeää on, minkälaisia olemme elokuvan katsojina. Minkä ikäisiä, minkä maalaisia tai se, milloin elokuva on tehty, jolloin tulkitsemme sitä vanhana tai uutena. Uudemmissa elokuvissa voi nähdä enemmän nykyaikaa, sovellettavissa olevaa tematiikkaa tai arvoituksellisuutta, kun taas vanhempi elokuva voi avata meille näkökulman tuohon aikaan nostalgian tai yleisen kulttuurihistorian kautta. Kirjassa *Elävä kuva* todetaankin: ”Elokuvan tekijän on tunnettava elokuvan ilmaisukielen merkit, mutta myös katsojan on hallittava samat merkit pystyäkseen todella ’lukemaan’ elokuvan kieltä” (*Elävä kuva* 1978, 103). Elokuvan tekijältä vaaditaan siis, aiheesta riippumatta, tiettyä selkokielistä tarinan kerrontaa, jotta katsoja voi mahdollisimman tehokkaasti omaksua sen perussanoman ja viestin, jonka tekijät haluavat sanoa. Monesti useampi katsomiskerta avaa tarinaa uudella tavalla. Vaikka huomaamamme seikat tuntuvat selviltä ne ymmärrettyämme, on kuitenkin sanottava, että useampi katselmus samaan elokuvaan nostaa hyvin pian esiin tarinankerronnallisia asioita, joita ei huomaa aina erityisen selvästi.

Tätä työtä tehdessäni olen yllättynyt siitä, miten erilaisia asioita olen voinut kunkin elokuvan kohdalla esittää vaikka ne ehkä tuntuvatkin äkkiseltään ilmiselviltä. Katkelma teoksesta *Elokuva-kirja* selventää asian luonnetta osuvasti: ”Elokuvan avaaminen analysoimalla on tärkeää myös siksi, että elokuva ei aina ole niin läpinäkyvä kuin miltei ensin voi tuntua. Kirjan lukija muodostaa kuvat tapahtumista ja henkilöistä omassa mielikuvituksessaan, elokuva tarjoaa nämä kuvat valmiina, tekijän rakentamina ja valitsemina. Siksi elokuva voi tuntua helpommalta ja läpinäkyvämmältä kuin kirja. Mutta elokuvallakin on oma tapansa kertoa piilosisältöjä, piilomerkityksiä. Ja nämä piilomerkitykset eivät avaudu ilman lähempää tarkastelua, elokuvanlukemista.” (Nemert-Svedlund & Rundblom 1989, 68.) Mielestäni kuitenkin on tärkeää nostaa esille se, miten oleelliset seikat saadaan välitettyä katsojille, jotka ovat hyvinkin erilaisia. Tästä ovat vastuussa elokuvantekijät omalla ammattitaidollaan. Toki katsojan on hyvä kehittää myös lukutaitoaan, mutta mielenkiintoisesti näistäkin elokuvista löytyi useilla katsomisilla asioita, jotka eivät olleet selviä, mutta kuitenkin oleellisia tarina kannalta.

Myös elokuvien kulutus on muuttunut aikojen kuluessa. Ennen elokuvateatterit olivat pääasiallinen näyttämö. Samoin televisiokin oli vielä kollektiivinen ja ihmisiä yhdistävä media, mutta 1980-luvulla videoiden yleistyminen ja sittemmin Internet ovat tehneet katselukokemuksesta enemmän yksilöllistä ja oman aikataulun mukaan tapahtuvaa kulutuskulttuuria. Video ja Internet mahdollistavat myös omien tulkintojen teon paremmin kuin elokuvateatterit tai televisio, koska katsojalla on mahdollisuus luoda oman mielenkiintonsa puitteissa itselleen kokemuksia ja kokonaisuuksia laajemmin kuin ennen. Internet tarjoaa mahdollisuuden luoda omia katselu- ja soittolistoja ja kanavia, mikä on jo itsessään osa jonkinlaista tutkimustyötä, jota nykyajan kuluttaja tekee.

Kollektiivisuus on tärkeä avainsana nuorten elokuvien kannalta, koska ennen nekin koettiin yhdessä ja niillä oli mahdollisuus peilata yhden sukupolven tunteja paremmin kuin nykyajan yksilökeskeisessä kulttuurissa. Internetistäkin tosin löytyy varsin paljon erilaisia kollektiivisiä mahdollisuuksia niitä halutessamme. Se mikä ei ole poistunut eikä muuttunut, on roolimme katsojana ja tulkitsijana. Olemme aina keskiössä, kun katsomme elokuvaa. Miten siis voimme nähdä elokuvan? Onko siihen jokin oikea tapa tai miten voimme nähdä ne oleelliset seikat, joita tekijät meille ovat halunneet näyttää ja kertoa?

Elokuvien aihepiiri, nuoruus ja sen tapahtumat, ovat ajattomia ja siksi, ainakin aiheensa puolesta, nämäkin elokuvat ovat ajattomia. Kahdella vanhemmalla käsiteltävällä elokuvalla on myös tunnustettua statusta (Suomen kansallisfilmografia 7. 1999, 404; Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 497), mikä on ollut tärkeä syy niiden valintaan. Uusin elokuvista, Espoon viimeinen neitsyt, onkin mukana luomassa pääteipistettä historialliselle kehitykselle. Se on myös malliesimerkkinä luomassa kuvaa modernista elokuvasta, jossa lajityypin kehityksessä esiin nousseet tyylilliset ja tarinalliset keinot esiintyvät voimallisesti. Kaikki teokset kertovat kuitenkin painopisteeltään samankaltaista tarinaa, kuten muutkin nuorten elokuvat ja käsiteltävät asiat ovat hyvin samankaltaisia. Ihmissuhteet, kasvu, aikuistuminen, itsenäistyminen, kapina, päihteet ja seksuaalisuus ovat teemoja, joita näissä elokuvissa näemme.

Olen päätenyt aiheeseen oman kiinnostukseni kautta, jota ilman en aiheesta osaisi paljon sanoa. Tulkintamahdollisuuteni ovat osin sidoksissa siihen käsityskykyyn, jota

uskon itselleni asiantuntijana olevan, mutta kerron työssä myös paljon taustatietoa ja liitän näitä esimerkkiteoksia muihin, kun siihen on sopiva syy ja mahdollisuus.

Tässä genressä nousee hyvin vahvasti esiin opetuksellisuus tai tietty, hyväntahtoinen tai ylitsevuotava, moralisointi. Sitä ei tule pitää huonona, vaan enemmänkin lajityyppiä rikastuttavana piirteenä. Piirre on lähes väistämätön, kun ajattelee niitä yhteiskunnallisia tai henkilökohtaisia viestejä, joita elokuvatekijät haluavat sanoa. Käpy selän alla -elokuvan ohjaaja Mikko Niskanen sanoo: ”Todellisuudessa jokainen elokuva, jonka olen tehnyt, on osa minua itseäni. Mistä muusta minä tekisin elokuvaa kuin itsestäni. Vaikka elokuviini sisältyy monenlaisia ihmiskohtaloita, ajatukset ovat minusta lähtöisin, minun seulani kautta ne ovat kulkeneet.” (Niskanen 1971, 134 - 135.)

Jonkinlaisena lajityypin sisäisenä trendinä tosin on ollut myös luoda puhtaasti viihteellisille arvoille nojaavia ja yleisön kauhistuttamistarkoitukseen tehtyjä elokuvia, joissa rajuus esimerkiksi seksin tai väkivallan avulla on noussut pääasiaksi ilman päälle liimattua tai sisään kirjoitettua moraalista viestiä. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Larry Clarkin *Kids* (1995), joka runsaalla huumeiden käytöllä, avoimesti kuvatulla seksillä ja merkityksettömällä väkivallalla oli eräänlainen klassikko, jonka vaikutus näkyy tänäkin päivänä uraa uurtavana genren teoksena. Clarkin ansioksi täytyy nostaa se, että elokuvassa on kuitenkin opetuksellinen tarina HIV:n leviämisestä. Se on myös vahva esimerkki siitä, kuinka yksilöllisen identiteetin lisäksi nuorten elokuvat voivat tarjota yleisölle samaistumisen kohteeksi kollektiivista identiteettiä. *Kidsin* tapauksessa ryhmänä olivat rullalautailun harrastajat, mutta myös muita ryhmän kuvauksia löytyy, kuten *Bring It On* (2000), joka kertoo lukion cheerleaderporukasta. *Kidsin* vaikutus näkyy selvästi myös elokuvassa *Espoon viimeinen neitsyt*.

Monista muista elokuvan lajityypeistä poiketen nuorten elokuvat ovat meille suurimmalle osalle todellisuudesta tuttuja. Harvempi ihminen kai on elänyt koskaan vaikkapa kauhuelokuvaa. Siksi juuri nuorten elokuva tarjoaa meille kaikille, iästä riippumatta, loistavan kentän käsitellä asioita. Olimme sitten aikuisia, vanhuksia, nuoria tai vasta lapsia, on meillä kaikilla kuitenkin oma ja ainutlaatuinen perspektiivimme näihin aiheisiin ja tarinoihin. Aikuinen voi katsoa elokuvia jo hieman myhäillen ja hyväntahtoisesti naureskellen, kun taas lapsi katsoo hahmoja ylöspäin, hakien elokuvan maailmasta roolimalleja ja käyttäytymistapoja, kuten muustakin ympäristöstä. Jotakin sa-

mantapaista kertoo myös Espoon viimeisen neitsyen synopsis: ” Elokuvan myötä meistä jokainen voi elää uudelleen omat kasvukipunsa ja nuoruuden kömmähdykset ja ylilyönnit” (Synopsis. Fantasiafilmi).

Tehokkaimmillaan nämä elokuvat ovat silloin, kun tuo mystinen nuoruusaika on vielä edessäpäin. Tällöin tulkinta on hyvin erilainen ja herättää enemmän kysymyksiä.

Myös elokuvan tekijöiden taito viestinvälittäjinä nousee mediakasvatuksellisesti merkittävään asemaan tuon kohderyhmän huomioon ottaen.

Oman ikäpolveni klassikoita olivat ainakin televisiosarjat Tarkkis (1986) ja Autovaras (1991), joiden kautta myös muistan tämän tavan katsoa nuorille suunnattuja tuotoksia hämmästellen ja tarkastellen hyvin eri tavalla kuin aikuisena. Ikä on hyvin tärkeä seikka, jota tulee pohtia sekä ikärajoitusten laatijoiden että itse elokuvan tekijöiden unohtamatta kuitenkaan, että parhaimmillaan nämä elokuvat ja sarjat ovat silloin, kun asiaa ei vielä täysin ymmärrä.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Työ on jaettu siten, että kuvailen ja tutkin ensin elokuvat ajallisesti alusta loppuun, mitä voi pitää järkevänä valintana, koska se helpottaa lukijan kokemusta. On myös helpompi seurata elokuvan tapahtumia suhteessa muihin huomioihin ja viitteisiin, joita esitän kuvailun ohessa. Huomion arvoista on kuitenkin se, että kahdesta vanhemmasta elokuvasta on kirjoitettu huomattavasti enemmän kuin uudemmasta. Tämän lisäksi Käpy selän alla -elokuvasta löytyy niin paljon tietoa, että viitteitä ja taustatietoa on käytetty enimmäkseen silloin, kun se on palvellut tätä työtä. Myös Täältä tullaan elämä! on tarjonnut taustatutkimusvaiheessa paljon materiaalia, jota myös on käytetty, mutta Espoon viimeinen neitsyt on elokuva, josta ei ole sanottu lähes mitään. Se on itsessään hyvä syy tutkia kyseistä elokuvaa. Voisikin sanoa, että mitä vanhempi elokuva ja mitä tunnetumpi ja arvostetumpi, sitä enemmän on tietoa löytynyt.

Esittelen elokuvat niiden tietojen valossa, jota ne ovat tarjonneet. Juonen, kuvaston, tarinan ja osin musiikinkin kautta pääsemme tarkastelemaan niitä lähemmin ja näemme niissä piirteitä, jotka ovat nuorten elokuvissa tyypillisiä käsiteltävien asioiden kannalta. Lopussa esitän päätelmiä, näkökulmia ja muita ajatuksia siltä kannalta, minkä

tarinan nämä kolme voivat yhdessä kertoa suomalaisesta nuorten elokuvasta, sen kehityksestä ja muutoksesta.

2 ELOKUVAT

Alussa tein työtäni varten listan niistä teoksista, joita harkitsin työhön. Silloin ei ollut vielä varmaa, olisivatko kaikki elokuvat edes suomalaisia. Lista muodostui puoliksi sen suhteen, mitkä olivat kuuluisia ja suuren yleisön tuntemia nuorten elokuvia. Puolet listalla taas olivat henkilökohtaisia suosikkejani eri ikävaiheilta, osin samoja kuin ensin mainittu puoliskokin tästä alkuperäisestä lajitelmastä. Suomalaisiin elokuviin päädyin siitä syystä, että kotimaisten tuotosten tutkiminen ja pohdinta olisi minulle luontevampaa kuin ulkomaalaisten. Tai oikeastaan, tutkimuksesta tulisi laadukkaampi. Espoon viimeinen neitsyt oli selvä lähtökohta, jota ilman en tähän aiheeseen olisi alun perin edes päätenyt, sillä tiesin sen tarvitsevan enemmän huomiota kuin se on saanut.

Kun katsomme taaksepäin, näemme selkeän ja huomion arvoisen kotimaisen klassikon Täältä tullaan elämä! Se on kaikille tuttu ja todellinen määritelmä uudenlaisesta suomalaisesta nuorten elokuvasta. Kaiken lisäksi se on Kati Outisen ensimmäinen elokuvarooli. Klassikko sitäkin suurempi sellainen on Käpy selän alla, joka hyvin eri tavoin mutta väistämättä, on tärkeä teos tässä kategoriassa. Se on alkupiste nuoruudesta kertoville elokuville Suomessa, mikä näkyy selvänä hyvin pian, kun siitä jotakin lukee. Ei se ensimmäinen nuortenelokuva Suomessa ole, mutta selkeä valinta ainakin moderniutensa puolesta. Teoksilla täytyi olla myös ajallinen linja, jonka muutosta voi nähdä ja tutkia. Se löytyy valinnoista hyvin helposti, kun ajattelee niiden valmistamisvuosia.

3 KÄPY SELÄN ALLA

”Nimeä ei elokuvallamme vielä ollut, eikä aihe yllättänyt omaperäisyydellään: neljä nuorta ihmistä lähtee telттаilemaan. Huokaisin. Eipä siitä ihmeitä saisi irti. Tuottajaryhmä täsmensi aihetta; haluttiin tehdä elokuva nuorten ihmisten suhteista, nuorten, jotka joutuvat tilanteisiin, joissa ne suhteet eivät ole syntyneet. Siis elokuva nuorista nuorille – valtaosa elokuvayleisöstä on nuoria. Hyväksyin tarjouksen lyhyen harkin-

nan jälkeen. Eihän minulla ollut varaa kieltäytyä, halu elokuvan tekoon poltti suonia.” (Niskanen 1971, 44.)

”Lähtiessämme kuvaamaan meillä oli Marja-Leena Mikkolan parikymmenvuotinen, repliikkejä sisältävä käsikirjoitus, hyvä sinänsä, mutta vasta luuranko. Pitkin aikaa näyttelijät tekivät parhaansa antaessaan minulle uusia ideoita.” (Niskanen 1971, 49.)

Käpy selän alla on Mikko Niskasen ohjaus vuodelta 1966. Elokuva oli aikanaan valtaisa, ja yllättäväkin, menestystarina suomalaisen elokuvan historiassa. Teattereissa kävi elokuvan katsomassa 700 000 katsojaa. Menestystä teos niitti sitten myös erilaisen palkintojen saralla. Se voitti kuusi Jussi-patsasta ja sekä ohjaaja että leikkaaja Juhon Gartz saivat henkilökohtaiset valtion elokuvataiteilijapalkinnot. Lisäksi elokuvan esitysoikeudet myytiin kolmeentoista maahan. (Suomen kansallisfilmografia 7. 1999, 407.) Elokuvasta on jo kirjoitettu ja sanottu paljon, mutta nyt tarkoituksena on liittää se suomalaisen nuoris elokuvien ketjuun osana ajallista kehityskaarta jonkinlaisena alkupisteenä tai ainakin varhaisena tyyppiesimerkkinä. Lisäksi se oli Mikko Niskasen ensimmäinen elokuva hänen ns. nuorisotrilogiassaan. Muut trilogian kaksi myöhempiä teosta olivat Lapualaismorsian (1967) ja Asfalttilampaat (1968). Jo aiemmin hän oli tehnyt elokuvat Pojat (1962), joka voidaan sekin katsoa nuorten elokuvaksi. Myöhemmin hänen elokuvansa Ajolähtö (1982) kuvasi sekin näitä samoja aikoja ihmisen elämässä. Teemojen tasolla onkin sanottu, että Niskasella oli kaksi aihetta: maaseutu ja nuoriso. (Suomen kansallisfilmografia 7. 1999, 410, 413.)

3.1 Maaseudulle

Käpy selän alla on tarina neljästä kaupunkilaisesta nuoresta aikuisesta, jotka ovat lähteneet matkalle luonnon helmaan. Nuoret ovat kaupunkilaisia, ja maaseutu on heille eksoottinen ja vieras, jonkinlainen pakopaikka, jossa he voivat palata ”eksoottiseen ja alkuperäiseen tilaan” (Suomen kansallisfilmografia 7. 1999, 412). Samoin asiaa kuvaillee myös Peter Von Bagh, joka sanoo maaseudun edustavan tiettyä sieluntilaa ja ”pohjimmaista luontoa”, jonka kautta vapaudutaan kaupunkilaisen ylimmän kontrollista ja kohdataan minuuksensa paljaana, yhteydessä ”luonnollisiin” rakennusaineisiinsa. Hän myös luonnehtii elokuvaa varsin osuvasti ”intiimiksi esitykseksi neljästä nuoresta ja heidän lempeistä parimuodostelmistaan, seksuaalisesta vapautumisesta, eroottisista tuokiois-

ta, keskusteluista, missä kaikessa saattoi aavistaa paluun lapsuuden kadotettuun paratiisiin.” (Bagh 2005, 278.) Nämä kuvaukset matkan päämääristä ovat osuvia sikäli, että kyse on selkeästi jonkinlaisesta identiteetin etsimisestä ja samalla tutustumisesta ihmisen olemukseen alkukantaisen luonnossa oleskelun ja toimeen tulemisen muodossa. Metsä ja luonto antavat nuorille myös ympäristön, joka on eristyksissä ja tavallaan muilta suljettu. Siellä voi vapaasti olla oma itsensä ja huomaamattaan tuoda esiin uusia puolia itsestään ja huomata niitä myös muissa.

Nuoret ovat Santtu (Eero Melasniemi), Riitta (Kristiina Halkola), Timo (Pekka Autiovuori) ja Leena (Kirsti Wallasvaara). Näyttelijöistä ja heidän valitsemisestaan on ohjaaja sanonut seuraavaa: ”Näyttelijöinäkin Kävyn nuoret olivat vielä puoliamatöörejä, lupaavia kokelaita tosin. Ammattinäyttelijöiden ottaminen olisi ollut turvallisempaa. Mutta saisinko ketään ammattikoulutuksen saanutta näyttelijää uskomaan siihen kamerailmaisuun, johon pyrin? Riskinsä oli siinäkin.” Tässä tietynlaisessa kokemattomuudessa, ainakin elokuvatyöskentelyn suhteen, Niskanen näki mahdollisuuksia, joita voitaisiin saavuttaa: ”Nuorten oma innostus korvasi ammattitaidon puutteen. Se mikä menetettiin valmiudessa, voitettiin tuoreudessa. Kukaan heistä ei ollut kaavoittunut eikä koteloitunut. Minä sain luoda heille kaavat, he heittäytyivät innokkaasti tutkimaan omaa ilmaisuaan.” (Niskanen 1971, 48.) Nuoret muodostuvat kahdesta pariskunnasta, Santtu - Riitta ja Timo - Leena.

Elokuva alkaa, kun nelikko saapuu metsään. He kulkevat tavaroineen valitsemalleen leiripaikalle, ja Riitta laulaa välissä suoraan kameralle, mikä ei liity tapahtumankuvaukseen vaan on tarinan kerrontaa katsojalle. Heillä on hauskaa, ja he pystyttävät teltat, laittavat riippumaton roikkumaan ja oluet järveen viilentymään. Aidatulla alueella liikkuu myös lampaita. Santtu osoittaa hieman kyllästymisen merkkejä jo heti alussa, mikä kuvaa enemmänkin hänen luonnettaan jonkinlaisena kyynikkona tai skeptikkona. Timo taas on miehistä paljon eläväisempi. Hän hyppelehtii ja vitsailee. Riittakin on eläväinen ja vilkas, Leena taas enemmän sulkeutunut ja sisäänpäin kääntynyt. Ensimmäisenä yönä Timo yrittää lähestyä Leenaa teltassa, mutta Leena ei halua läheisyyttä. Seuraavana aamuna on iloinen ja leppoisa tunnelma, kun leirielämä alkaa aamuauringossa. Tytöt uivat, ja Timo laittaa aamupalaksi kahvia ja paistettuja kananmunia. Santtu syö kananmunan raakana tehdäkseen tyttöihin vaikutuksen. Timo ja Leena menevät uimaan ja leikkivät iloisesti vedessä. He makaavat yhdessä kumive-

neellä ja suutelevat kiihkeästi. Samaan aikaan Santtu ja Riitta kävelevät metsään. Seuraa lähikuvia vartaloista, suutelusta ja rakastelusta. Kevyt musiikki täydentää tunnelmaa. He palaavat rantaan, jossa he vuorostaan menevät veteen ja ottavat kumiveneen itselleen. Yllättäen rantaan kaartaa pieni moottorivene, jota ohjaa mies ja nainen loikoilee kannella. He ovat läheisestä maatalosta, jonka mailla nuoret leiriytyvät. Naiseen viitataan termillä ”filmitähti”. Nelikko lähtee maatilalle hakemaan maitoa.

Tila ja alueet, joissa elokuvaa kuvattiin, kuuluivat Kasper Manninen-nimiselle miehelle, joka itse esiintyy elokuvassa vaimonsa Alman kanssa. Niskanen kuvaileekin työskentelyä heidän kanssaan hyvin antoisaksi ja myös kehuu, kuinka aidosti ja innostuneesti he suhtautuivat kuvauksiin ja myös näyttelemiseen. Niskanen kuvailee Kasper Mannista esimerkiksi seuraavasti: ”Jälleen kerran sain kokea, miten arvoituksellista, mutta antoisaa ja kiehtovaa on työskennellä kameraan täysin tottumattoman henkilön kanssa. Kasper oli siitä uusi esimerkki. Hän antautui tehtävänsä täysin vilpittömästi ja aidosti. Elokuvalle oli onni sekin, että isännän rooli joutui niin hyvälle taiteilijalle kuin Kasper Manninen.” (Niskanen 1971, 52, 54.) Talon väki on innoissaan vieraista, ja iso joukko tulee vastaan talon pihalla. Filmitähti (Anneli Sauli) on pukeutunut paljastavaan asuun, napapaita ja kireät housut. Santtu puhuttelee naista, ja Riitta esitetään mustasukkaisena ja mietteliäänä. Myös Timo on kiinnostunut naisesta. Tilalta he saavat maitoa, ja he sanovat tulevansa joka päivä hakemaan lisää. Paluumatkalla vastaan juoksee hevosia, joita Leena pelästyy kovasti ja heittäytyy maahan. Muut ihmettelevät Leenan reaktiota. Maito kaatuu Leenalta maahan. Leena sanoo hakevansa uuden tonkallisen, ja Santtu lähtee mukaan. Santtu on kiinnostunut naisen reaktiosta tai ainakin käyttää sitä jonkinlaisena syynä puhua enemmän hänen kanssaan tai udella asiaa. Santtu kysyy naiselta, pelkääkö tämä hevosia tai näkeekö niistä unia ja tietääkö Leena, mitä se merkitsee. Leena vastaa tietävänsä, koska opiskelee psykologiaa. Ne merkitsevät Leenan mukaan seksuaalisia symboleja. Leena suuttuu, ja Santtu kysyy, onko Leena edes koskaan ollut miehen kanssa. Santtu jatkaa sanoen, että Timokin oli kertonut, että Leena oli edellisyyönä kieltäytynyt seksistä. Leena kertoo että häntä ei edes kukaan aiemmin huomannut ja nyt hänestä tuntuu kuin kaikki vain haluaisivat käyttää hyväkseen. Leena viittaa siihen että hän on nyt aikuinen nainen ja siten myös seksuaalinen objekti miesten silmissä. Leena on kuitenkin epävarma itsensä suhteen ja myös epävarma siitä, millainen rooli hänellä on naisena tai esimerkiksi Timon tyttöystävänä.

Miehet ovat menneet saunomaan maatilalle. He vilvoittelevat pihalla ja keskustelevat tilan miesten kanssa kiljusta ja sahdista. Tämänkaltainen keskustelu kuvaa heidän miehistä maailmaansa ja osin sitä, miten he pyrkivät käytöksellään ja puheillaan kohti miehistä tapaa katsoa maailmaa. Takaisin leirillä, Timo kalastaa ja laulaa laulua. Hän palaa rannalle, jossa Leena ottaa aurinkoa. He käyvät uimassa ja asettuvat rannalle pyyhkeiden päälle makailemaan, lähikuvia kasvoista, huulista, vatsasta ja suutelusta. Tämän kaltaista, hieman erikoislaatuista, yksityiskohdista maalailevaa kuvitusta nähdään useamminkin elokuvan aikana. Se pyrkii kohti vapaampaa elokuvallista ilmaisuuta, jossa tunnetilat ovat tapahtumien kuvausta tärkeämpiä ja ne pyrkivät esittämään katsojalle roolihahmojen perspektiiviä. Tästä kuvailmaisun puolesta Niskanen on sanonut (Toiviainen 1999, 108), että siinä pyrittiin uudenlaiseen ilmaisuun ja hän halusi myös itse uudistua ohjaajana. Näyttelijöiden työskentely, kerronta ja kameratyö haluttiin ”vapauttaa” vanhan suomalaisen elokuvan ”jähmeiltä teollisilta sijoilta”. Käsikirjoitus, kameranliikkeet, henkilöhahmojen psykologia, vuoropuhelu, leikkaus ja musiikki oli tarkoitus muuttaa ”elimelliseksi kokonaisuudeksi uudenlaisen vision palveluksessa”. Ja hyvin nämä yksityiskohdat kuvaavatkin, tavallaan hieman irrationaalisia, tunteisiin sidottu ajatuksia ja tapaa katsella ihmistä, nuorten näkökulmasta lämpiminä kesäpäivinä. Pian Santtu osoittaa taas kyllästymisen merkkejä luonnossa oleskeluun, ehkä korostaakseen persoonallisuuttaan toimintaa kaipaavana ja menevänä miehenä. Leena tarjoaa hänelle lukemiseksi Kafkan kirjan, mikä hieman päälle liimattuna yksityiskohtana kuvaa Leena luonnetta ja älykkyyttä. Olisihan hänellä voinut olla vain jokin kirja, ilman että sen sisältöä olisi korostettu, mikä olisi silti palvellut vastauksena Santun kysymykseen.

Ryhmä kuvailee toisiaan kaitafilmikameralla ja kameran kuvaamaa kuvaa on leikattu mukaan elävöittämissä tarkoituksena, mikä sopii hyvin elokuvan yleisesti heiluvaan ja kuvakooiltaan vaihtelevaan rakenteeseen. Leena istuu rannalla ja piirtää hevosta hieman lapsenomaisella ja naiivilla tyyllillä. Santtu saapuu paikalle ja kiinnostuu Leenan runoista joita on hänen vierellään. Leena vähättelee itseään kirjoittajana kun ei ole mielestään kokenut elämässä tarpeeksi, millä viitataan taas hänen jonkinlaiseen naiseus- tai aikuistumiskriisiinsä. Santtu ja Leena keskustelevat maailman epäkohdista ja Leena uskoo, että maailmaa voidaan muuttaa. Hänet kuvataan tässä suhteessa naiivimpana ja positiivisempänä ihmisenä kuin Santtu, joka ei usko maailman hyvyteen, eikä siihen, että asioihin voisi vaikuttaa. Santtu on realisti tai kyynikko, mutta aina-

kaan hänessä ei ole enää sitä viattomuutta mitä Leenassa on. Santtu valittaa, kuinka Riitta haluaa tavallista elämää, rahaa ja kirkkohäät. Hän on epävarma siitä, kuinka tulevaisuus tulisi järjestymään, eikä tiedä voisiko tarjota Riitalle kaikkea sitä mitä nainen häneltä haluaisi. Hän ei toisaalta ole vielä itsekään kypsä tai valmis vastaamaan itselleen haluaako näitä samoja asioita.

Samaan aikaan toisaalla Riitta kysyy filmailevalta Timolta, kuinka he Santun kanssa ystäväystyivät ja tapasivat. Tästä siirrytään elokuvassa varsin erikoiseen jaksoon, jossa eräänlaisen vertauskuvallisen kerronnan kautta tuo tapaus esitetään. Timo ja Santtu ovat pellolla ja esittävät humalaisia. Oikeasti Timon ääni kertoo heidän tavanneen Senaatintorilla Helsingissä, missä he tavallaan nytkin ovat, mutta vain näyttelevät tapahtuman pellolla. He näyttävät käsillään paikkoja kuten Aleksanterin patsas ja Suurkirkko. Santtu kiipesi rakennustelineitä ylös, kuvassa maalaistalon katolle jossa nyt seisoo. Sieltä hän huutaa: ”Terve uskonto!” ja ”Terve valtiovalta!” Pilkaten näin valtiollisia instituutioita, jotka häntä tai hänen humalaista mieltään rajoittavat. Silloin paikalle saapuu poliisi jota nyt esittää maatalon nuorempi mies. Hän kurvaa paikalle polkupyörällä, vaikka esimerkiksi jarrutusääni kuuluu autosta. Hän käskää Santun alas katolta, joka ensin uhoaa ”poliisille” ja kolmikko yrittää selvittää, mitä nyt tulisi tehdä. Timo pelastaa kaverinsa putkareissulta, ja kaverukset kulkevat peltoa pitkin pois-päin. Näin on esitetty vastaus Riitan kysymykseen, kuinka he tapasivat. Tästä vastauksesta voi olettaa, että pojat tuntevat toisensa paremmin kuin tytöt, ja tytöt toisensa vain poikien kautta. Tästä Santun ja Timon tapaamisesta on sanottu (Toiviainen 1999, 105), että se oli Niskasen mukaan tyyli-rikko ja hän ei alun perin halunnut tuota jaksoa elokuvaan. Käsikirjoittaja Marja-Leena Mikkola puolestaan piti jaksoa loistavana ideana. Hänen ideansa olikin, että tapaaminen, joka sijoittui Helsinkiin, kuvattiin ”viitteellisenä tai kuvitteellisena maaseudun pihapiirissä.” Myöhemmin Niskasen kerrotaan pitäneen tästä ratkaisusta kuvata ja käyttää kyseinen jakso elokuvassa, vaikka vielä leikkausvaiheessa hän vastusti sen käyttöä. Leikkaaja Juho Gartz kuitenkin sai käännettyä ohjaajan mielen erilaisilla leikkauskokeiluilla.

Santtu ja Leena saapuvat leirille. Riitta osoittaa taas mustasukkaisuuden merkkejä, mikä on myös yksi suuri syy Santun hieman epävarmoihin tunteisiin Riittaa kohtaan. Tytöt päättävät lähteä taas hakemaan maitoa tilalta. Pojat kävelevät kahdestaan metsässä ja pohtivat ensin opiskelujaan ja sitten suhteitaan tyttöihin. Keskustelulla kuva-

taan jälleen heidän pyrkimyksiään kohti aikuisuutta ja aikuisen identiteettiä, mihin myös suhde naiseen kuuluu. Leena laulaa metsässä kameralle, mikä jälleen tarinan kerrontaa katsojalle, ei tapahtumiin liittyvää kerrontaa.

Ryhmä soutelee järvellä ja keksii itselleen ajanvietettä, mikä jatkuu vielä rannallakin. Santtua toisten hieman lapselliset leikit kyllästyttävät. Hän herää yöllä ja haaveilee filmitähdestä ja tämän suutelemisesta. Hän lähtee kulkemaan kohti mökkiä jossa tähti asustelee. Hän saapuu mökille, jossa hieman elämöiden saa asukkaan avaamaan ensin ikkunan ja sitten oven. Poikamaisesti ilmeillen ja elehtien hän poistuu paikalta, ilmaisen tyytyväisenä siihen, että on saanut naisen huomion kohdistettua itseensä ja näin saanut osoitettua kiinnostustaan. Santtu saapuu takaisin leirille ja Riitta on taas mustasukkainen. Ensimmäistä kertaa heidän välillään on selkeää erimielisyyttä.

3.2 Käärme puree tyttöä

Nelikko on taas maatilalla. Tilan pientä tyttöä on purrut käärme, ja väki yrittää auttaa. Lääketieteen opiskelijana Timo ryhtyy oitis auttamaan ja johtamaan tilannetta. Hän antaa muille ohjeita, lastoittaa tytön jalan ja komentaa väen viemään tytön lääkäriin. Tilan mies tappaa käärmeen, mikä saa Leenan puhumaan kokemuksestaan, jossa hän on nähnyt, kuinka loukkaantunut hevonen jouduttiin lopettamaan. Leena ei voi sietää minkäänlaista väkivaltaa tai muuta negatiivista. Santtu taas kertoo ihailevansa kaikkea voimallista ja väkivaltaista, millä hän haluaa korostaa miehekkyytään Leenan silmissä.

Seuraavaksi kuvataan Santtu ja Leena jotka suutelevat. Nähdään lähikuvia kasvoista, suutelusta ja vartaloista, he rakastelevat. Leena esitetään sensuellina ja eroottisesti latautuneena. Miehen kokemus jää kokonaan taustalle, kuvassa näkyy naisen alaston keho ja Leenan ilmeitä, mikä korostaa hänen persoonansa kehitystä ja hänen naiseuttaan. Hän on rohkeasti tullut aikuiseksi tämän teon kautta, tai ainakin ottanut merkittäviä askeleita siihen suuntaan. Santun aiemmat provokatiiviset puheet on nyt osoitettu vääriksi, kun Leena näin on harrastanut pelottomasti seksiä. Nyt hän on kokenut ja voi esimerkiksi kirjoittaa runoja ilman mainitsemaansa kokemusten vähyyttä.

3.3 Tanssilava ja loppu

Sillä aikaa Timo ja Riitta ovat kahdestaan leirillä, ilmassa on tunne että he arvaavat mitä ehkä on tapahtunut. Kun Santtu ja Leena palaavat, on tilanne hiljainen ja hieman vaivaantunut. Santtu rikkoo hiljaisuuden ehdottamalla, että porukka lähtisi ”lavalle”, millä tarkoitetaan tanssipaiikkaa jonne porukka seuraavaksi suunnistaa. Hilpeä musiikki säestää tapahtumia. Tanssipaikalla nuoret naiset istuskelevat tanssilavan reunoilla penkeillä, odottaen, että joku hakisi tanssimaan. Sitten nähdään naisia tanssimassa keskenään, mikä ehkä kuvaa sitä, ettei kukaan mies ole hakenut heitä parikseen, eivätkä he näin ole ns. kelvanneet kenellekään. Filmitähti esiintyy lavalla ja laulaa. Riitta on pahalla päällä ja Santtu aikoo ostaa viinaa, mikä on varmasti ollut hänen pääasiallinen tarkoituksena tanssipaikalle lähtöön. Hän on epäileväinen suhteestaan Riittaan ja nyt hänellä on vielä läheinen kokemus Leenan kanssa lisätaakkanaan. Santtu löytää viinanmyyjän ja nelikko juo kirkasta alkoholia suoraan pullosta.

Musiikki ja esiintyjä vaihtuvat vauhdikkaaseen rock-bändiin ja leikkaus on nopeaa, kuvataan humaltumista ja tunteiden nousua pintaan hahmojen mielissä. Retken aikana koetut asiat ja tapahtumat ovat korostuneempia, ja saavat heidän mielissään uusia merkityksiä alkoholin voimalla. Erityisesti Riittaa kuvataan, kun hän katselee Santtua. Nelikko juo jo toista pulloa. Ohjaaja Mikko Niskanen vilahtaa lyhyessä roolissa, hän hakee Leenaa tanssimaan.

Ryhmä palaa tansseista iloisella päällä, hilpeästi naureskellen, kun Timo kertoo hauskaa tarinaa lääkäriellä käynnistään. Tarina perustui Pekka Autiovuoren Niskaselle kertomaan tositapahtumaan. Niskanen piti tarinaa niin hyvänä, että päätti lisätä sen tähän kohtaukseen ”taittamaan yhtä elokuvan kulminaatiokohdista” (Niskanen 1971, 59). Ryhmä jatkaa juomista. Riitta suuttuu Santulle, joka osoittaa kiinnostusta Leenaan, ja joka ei enää halua, että Riitta juo lisää. He riitelevät pullosta ja Riitta kaatuu maahan. Riitta haluaa mennä uimaan. Leena alkaa itkeä, kun Riitta ja Santtu riitelevät. Timo, joka muulloin on ollut varsin sanavalmis ja positiivisesti kaikkeen suhtautuva, jää taustalle mietteliäänä. Santtu yrittää suojella humalapäissään ja tunnekuohussa heiluvaa Riittaa. Santtu välittää Riitasta, vaikka on monta kertaa pohtinut muuta elokuvan aikana. Ehkä hän kuitenkin haluaa olla Riitan kanssa.

Seuraavana aamuna Timo ja Leena ovat teltassa. Katsojalle annetaan kuva Leenan pohdintojen kautta, että he eroavat. Leena puhuu siitä, kuinka häntä ei hävetä, eikä hän halua tietää, onko asia oikein tai väärin. Timo taas kertoo siitä, kuinka sai auttaa tyttöä jota käärme oli purrut. Ehkäpä Leena oikeasti halusikin olla Timon kanssa, mutta ei vain pystynyt, ennen kokemustaan Santun kanssa. Ehkä hänen tavallaan täytyi kokea tuo hetki, jotta olisi valmiimpi tai aikuisempi suhteessaan miehiin. Timoa asia ei tunnu vaivaavan, vaikkakaan ei ole varmuutta, tietääkö hän edes asiasta. Ei olisi hänen luonteensa mukaista käyttäytyä mustasukkaisesti. Ehkä hänelle onkin tärkeämpää kun sai olla Leenan kanssa, sen aikaa kuin sitä kesti, ja hänen ajatuksensa taitavat olla jo muualla, lääketieteen opinnoissa, ainakin sen voi hänen puheistaan kuulla. Toisessa teltassa Santtu ja Riitta heräävät. Riitta on taas oma itsensä ja Santtu sanoo, ettei Riitan tulisi aina verrata itseään muihin. Tällä hän tarkoittaa, että Riitta on hänelle tärkeä sellaisena kuin on, ja että Riitan mustasukkaisuus on ylikorostunutta, vaikkakin se on ollut nyt myös aiheellista. Leenan tavoin Santtukin ymmärtää nyt paremmin mitä elämältä haluaa. Rannalla Timo pohtii: ”Mitenkähän se oikein on? Nuoruus on kuulemma kaikkein parasta aikaa, mitenkähän helvetin vaikeeta sitä on vanhana?” Lopuksi näemme Leenan, joka laukkuineen samoilee metsässä laulun säestämänä. Hän on nyt eri ihminen, kuin ennen matkaa, ei enää niin pelokas, vaan kokenut ja valmiimpi uusiin asioihin, ja vaikka kaikki nelikosta kokevatkin muutoksia ja uusia asioita, on Leena heistä se joka eniten kasvaa.

4 TÄÄLTÄ TULLAAN ELÄMÄ!

”Elokvana Täältä tullaan elämä! on kansainvälistä huippuluokkaa ja aiheeltaan se osuu ajan hermoon puhuessaan nuorison ja koulun ongelmista” (Jalander 1980, 30).

”Täältä tullaan elämä! on osuva ja satuttava peruskoulussa räpiköivien helsinkiläisten lähiönuorten kuvaus. Elokuva on eleettömän naturalistisesti toteutettu, mutta lasten puolesta selvästi kantaa ottava aikalaisdraama, jonka kevyt dokumentaarisuus takaa hyvin aikaa kestäneen totuudellisuuden. – Tapahtumat on sijoitettu itähelsinki-läisen lähiön ja steissin väliselle akselille.” (Ylänen 2009, 17.)

Täältä tullaan elämä! on Tapio Suomisen elokuva, joka valmistui vuonna 1979. Tosin esimerkiksi Suomen kansallisfilmografia käsittelee elokuvaa vuoden 1980 kohdassa,

mikä johtuu siitä että elokuva sai ensi-iltansa 29.2.1980 Helsingissä. (Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 495, 497.) Sitä pidettiin jo aikanaan hyvin onnistuneena elokuvana. Sen ajankohtaisuus, yhteiskunnallinen sanoma ja taiteelliset ansiot saivat arvostelijoilta kiitosta (Mäki-Iso 1996, 19). Se sai paljon kiitosta myös palkintojen muodossa. Esimerkiksi keskeiset näyttelijät Esa Niemelä, Tony Holmström ja Kati Outinen saivat valtion elokuvataiteilijapalkinnot, ja Tapio Suominen ja työryhmä palkittiin Jussi-patsaalla (Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 497).

4.1 Syntymä

Elokuva alkaa varsin hurjalla kohtauksella oikeasta synnytyksestä, jota kuvataan melko vapaasti ja yksityiskohtaisesti. Tässä elokuvan alkusysäyksessä syntyy poika, jonka voimme olettaa olevan elokuvan päähahmo Jussi (Esa Niemelä). Ainakin synnytys on viittaus siihen, miten tulemme tähän maailmaan syyttöminä ja vilpittöminä. Tästä luonnollisen brutaalista mutta ajatukseltaan kauniista alusta siirrytään alkuteksteihin ja nuoriin, jotka näkyvät spraymaalein töhrityn talon ikkunoista. Alkumusiikkina on kuvassa esiintyvän Pelle Miljoonan ”Täältä tullaan elämä”, jota hän esittää raivoisasti yleisön pomppiessa musiikin tahtiin. Näin on siirrytty alun ”viattomuudesta” ja lapsuudesta nuoruuteen ja siihen aikaan, jota elokuvassa käsitellään.

Luokka, opettaja, pojat ja yksi tyttö ovat paikoillaan, ja kamera liikkuu heitä kuvaten. Pojalla on kädessään taulu, joka sanoo ”Tarkkailuluokka 8-9lk.”. Tyttö lähtee pois ennen kuin kuva otetaan, vaikka opettaja sanookin, että kai tyttö sentään haluaa muistoa. Tyttö on Lissu eli (Kati Outinen) ensimmäisessä elokuvaroolissaan. Tytön katse on tyhjä ja pysähtynyt. Pojilla taas on katseessa enemmän huumoria ja tiettyä ilikuriisuutta. Tarkkailuluokalla ei ole montaa oppilasta, ja pojat ovat pukeutuneet hyvin samantapaisesti farkkuihin ja samantyyliisiin takkeihin. Opettaja eli Pappa eli Pertti V. Reponen, joka oikeastikin toimi tarkkailuluokan opettajana (Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 499), on pukeutunut hillitysti ja hyvin opettajamaisesti villapuseroon ja suoriin housuihin. Hänellä on silmälasit ja parta ja hiukset on kammattu ajalle ominaisesti.

Opettaja pyöräilee töihin loppukesän maisemissa, ja lapset odottavat bussia pysäkillä. Hän tervehtii lapsia kohteliaasti. Bussissa istuvat saman koulun kaksi naisopettajaa,

jotka tervehtivät sisään astuvia oppilaitaan. He kehuvat, kuinka jotkut oppilaista ovat olleet konserttimatkalla Tanskassa, millä viitataan siihen, kuinka heidän arvomaailmansa, mitä elokuvassa myöhemmin esitellään lisää, perustuu yleisesti hyväksytyihin käytänteisiin ja tapoihin. Tähän arvomaailmaan eivät sovi tarkkailuluokka ja sen kovasti yrittävä opettaja Pappa. Bussissa olevat lapsetkin juoruavat Papasta, ja takana istuvat ”tarkkislaiset” kuulevat tämän. Läpi elokuvan heidän ryhmänsä johtajana toimii, jonkinlaisen ylemmän statuksen omaava, Pete (Tony Holmström), joka yllyttää muut soittamaan bussin kelloa. Pojat soittavat vuorotellen, ja Pete yllyttää lisää. Bussi ohittaa pyöräilevän Papan, jota muut katsovat paheksuen. Lopulta Jussikin soittaa kelloa monta kertaa. Bussikuski, joka jo aiemmin peilin kautta paheksuvasti katsoi touhua, pysäyttää auton ja heittää Jussin ulos. Pappa pysähtyy Jussin nähdessään ja ottaa tämän kyydittäväkseen pyörän tarakalle, mikä kertoo hänen asenteestaan ammattiinsa ja oppilaisiinsa. Läpi elokuvan Pappa esitetään varsin kunnianhimoisena, ammattitaitoisena mutta nöyränä ja arvoiltaan niin sanotusti oikeamielisenä.

Pappa ja oppilaat saapuvat luokkaan, Pappa on hieman pettynyt ja hämmentynyt, kun huomaa, että joku on piirtänyt avaimenreiän ympärille naisen intiimialuetta esittävän kuvan. Poikia tämä taas huvittaa. Luokassa katsojan huomio saattaa kiinnittyä takaseinässä oleviin töherryksiin, jotka tavallaan luovat oivaa autenttista tunnelmaa. Tarkemmin katsoessa huomaa kuitenkin, että seinälle on ripustettu paperia töhryjä varten. Pappa on varsin reilu, kun tarjoaa luokalleen luumuja, joita ei ensin meinaa riittääkään kaikille ja muiden kiusaama Hakkarainen (Heikki Komulainen) on viimeisenä vuorossa. Luokkatoveri kuitenkin heittää hänelle lopulta myös luumun. Aamunavaus alkaa kuulua keskusradiosta, ja näemme, kuinka koulun rehtori tutkii tarkkislaiten takkeja käytävässä. Hän takavarikoi tupakka-askin. Jussi kaivertaa veitsellä pulpettiin nimeään. Rehtori halutaan esittää niin, että hän käyttää enemmän huomiotaan tarkkailuluokkaa kuin muita oppilaita tai opettajia kohtaan. Rehtori astuu luokkaan ja tervehtii poikia kunnes huomaa, että luokassahan on yksi tyttökin. Pappa pyytää Lissulta tuolia rehtorille. Tämä ja rehtorin epähuomio ilmeisesti jotenkin loukkaa tai provosoi Lissua, joka lähtee luokasta, mikä tuntuu huvittavan poikia jotka toisaalta ehkä arvostavat tytön luonteenlaatua tai ainakin tätä yksittäistä mielenilmaista rehtoria kohtaan. Rehtori kertoo ulkomailta, Ruotsista, tulleesta postikortista ja antaa sen Papalle. Sitten hän kertoo takavarikoimistaan tupakoista pojille ja lähtee. Pojat pitävät tätä hyvin epärealistisena.

Pappa aloittaa tunnin muistiinpanoharjoituksella jonka aiheena on kitka. Hakkaraisen vastaillessa opettajan kysymyksiin, alkaa Pete naljailla, minkä seurauksena Hakkarainen raivoisasti syöksyy ulos luokasta. Pappa lähtee hänen peräänsä ja rauhoittaa poikaa, joka takertuu käytävässä rappujen kaiteeseen. Tässä tilanteessa Papan silmälasitkin tippuvat portaille ja sisään astuva Manne (Amirouche Haley) nostaa ne todeten lakonisesti, että taasko on skabat? Papan rauhallinen suhtautuminen on selvästikin kokemuksen tuomaa varmuutta siitä, kuinka oppilaiden kanssa tulee toimia. Mannen repliikki myös nostaa esiin sen, että joko Hakkaraista kiusataan useamminkin näillä seurauksilla tai että vastaavia konflikteja on usein oppilailla. Pappa johdattaa pojat ylväästi ruokalaan jossa kaikki tuijottavat heitä. Opettajille Pappa on samanlainen sopeutumaton heidän joukossaan kuin tarkkislaiset koko koulun silmissä. Hän tervehtii mahtipontisesti kaikkia ruokalassa olijoita nostamalla kättään. Myös keittiöhenkilökunnalle Pappa on varsin kohtelias. Pojat kisailevat pöydässä jogurteista ja syntyy pientä riitaa siitä, että Manne sotkee ruokansa, jolloin Jussi ilmoittaa, että häneltä menee sellaisesta ruokahalusta. Pete muistaa postikortin jonka rehtori aiemmin toi luokkaan. Se on joltakin heidän entiseltä luokkalaiseltaan Tukholmasta.

Opettajanhuoneessa muut opettajat puhuvat korostetun sivistyneesti ja yliartikuloiden matematiikasta ja humanismista. Omituisesti korostetaan erästä vaaleaa ja nuorempaa naisopettajaa, joka flirttailee ainakin kahdelle miehelle. Ohi kulkiessaan nainen tahallisesti tiputtaa kirjan, jonka mies nostaa takaisin hänelle. Mahdollisesti on haluttu sanoa, että opettajien työmoraali on kuitenkin sovellettavissa tilanteen mukaan. Reima niminen opettaja vihjaa ilkeästi, kuinka Papan luokalla humanismia on vähän liikaa. Heille syntyy pieni sanailu tarkkislaiten tupakanpoltosta. Tämä saa Papan puolustamaan itseään ja hyvin esitetään se, kuinka Pappa suhteessa muuhun opettajakuntaan on koko ajan hieman varpaillaan ja puolustusasemissa. Hän yrittää tehdä parhaansa hankalien oppilaiden kanssa ja kaikki mikä menee pieleen, on vain ainesta muiden opettajien ilkeilylle. Opettajanhuoneen ilmapiirissä on tuntu siitä, että jännitteitä on paljon enemmän kuin kukaan ilmaisee.

On liikuntatunti ja ulkona Pappa ja pojat pelaavat jalkapalloa, ja ryhmällä näyttäisi olevan oikein hauskaa, musiikki täydentää hyvin tunnelmaa. Lissu katselee sivusta poikien pelaamista. Pojat ovat sen verran enemmän vilkkaita ja railakkaita, kuin muut

koulun oppilaat, että heille erilainen, ehkä tällainen toiminnallisempi, koulunkäynti sopii paremmin.

Pete menee koulun jälkeen kotiinsa joka on hieman vanhempi puinen omakotitalo, mistä voi päätellä, ettei hänkään ihan köyhästä perheestä ole. Ulko-oven rappusilla istuskelee pikkusisko, joka kertoo, että perheen isä on taas kännissä. Tämä taitaa masentaa Peteä enemmän siskon kautta kuin suoraan häntä itseään. Ehkäpä hänellä on muistikuvia samasta ikävaiheesta ja samoista kokemuksesta, mistä syystä hän paremmin tietää siskon tuntemukset. Sisällä Pete livahtaa koiran kanssa nopeasti yläkertaan. Hän ei halua tavata ilmeisesti isäänsä. Ylhäällä hän silittelee koiraa, joka on hänelle varsin tärkeän oloinen. Koirahan ei koskaan petä ihmisen luottamusta, niin kuin vaikkapa Peten isä on ehkä pettänyt. Petellä on seinällään Robert Gordonin juliste, mikä sopii hänen rock-tyyliinsä hyvin. Toinen juliste kertoo Peten olleen ehdolla kouluneuvostoon, mikä myös kertoo hänen ainakin jonkinasteisesta aktiivisuudestaan tai ainakin huumorista, sillä julisteessa lukee: ”Äänestä Pete kouluneuvostoon – Oman turvallisuutesi tähden!”

Jussin kotona kerrostalossa näemme seinällä Deborah Harryn, Buddy Hollyn, Elviksen, Marilyn Monroen ja joukon naisten kuvia, mitkä kaikki kertovat aivan tavallisen teinipojan elämästä. Jussi vaihtaa kotona takkia. Koulussa hänellä oli harmaa asiallisempi kangastakki, mutta kaapista hän ottaa farkkuliivin ja nahkatakkin yhdistelmän päälleen. Myös Jussilla, kuten Petelläkin, on rock-tyylinen kampauss ja julisteet tätä tyyliä osin tukevat. Elokuvan ilmestymisen aikoihin Jussia näytellyttä Esa Niemelää sanottiin jopa Suomen James Deaniksi (Mäki-Iso 1996, 19). Jussin koti on hyvin valoisa, eikä siellä ole mitään päälle liimatun oloista kuvastoa joka kielisi jonkinlaisesta huonosta perhe-elämästä, vaikka itse elokuva muutoin monesti sortuu turhan kärkeviin ryhmäjakoisiin, musta-valkoisuuteen ja vastakkainasetteluun. Tämä on seurausta tarinan luonteesta, jolla on selkeä päämäärä näyttää yhteiskunnallinen epäkohta. Jussilla on jääkaapissa ruokaa ja keittiön pöydälle on jätetty rahaakin käytettäväksi. Hän nappaa rahat pöydältä ja lähtee ulos.

Ulkona hän harppoo läpi pihan lasten leikkipaikan, hän kulkee ylös kalliolle eräänlaisen lasten leikkiputken läpi, mikä hyvin kuvaa siirtymää lapsuudesta nuoruuteen. Täytyy jo ohittaa tuttu ja turvallinen kotipiha. Ehkä hän ikään kuin rituaalimaisesti tekisi

tämän saman reitin pihalla joka kerta, minkä jo teki monesti lapsena. Iloinen ja pirteä musiikki täydentää tunnelmaa. Jussi menee metsään luolaan, jossa hänellä on tynnyreitä joita hän villisti rummuttaa, eräänlaista primitiivistä rock'n'roll rytmiä. Hän matkustaa Helsingin keskustaan bussilla, missä ympäristö on metsän ympäröimää kerrostalolähiötä huomattavasti urbaanimpi. Hän liikkuu yksin vaivattomasti kaupungissa, mikä viittaa myös helppoutteen siirtyä arjesta keskustan sykkeeseen. Hän suunnistaa eläinkauppaan, jossa on myyjänä jollakin tapaa tuttu vanhempi mies. Ilmeisesti hän tuntee Jussin isän ja ehkä äidinkin, sillä myyjä viittaa Jussin isään ”markkinointimiehenä” joka on vain harvoin kotona, tämä on hyvin oleellista tietoa ajatellen Jussin ongelmia tai niiden alkuperää. Eläinkaupan myyjä taitaakin olla jo, tai ainakin muodostua, Jussille luotettavaksi hahmoksi joka puhelee hänelle mukavia juttuja, vaikkei Jussi paljon mitään sanokaan. Hauskana, ja suunnittelemattomana, yksityiskohtana näemme, kuinka häkin päällä tepasteleva kukko hypähtää miehen olalle.

4.2 Vartijat

Kun Jussi on taas keskustassa, kurvaa auto hänen eteensä. Autossa istuvat vartijat joilla on mukanaan koira. Vartijat katsovat Jussia pahasti. Tuleeko Jussista, tämän tahattoman sattumuksen kautta, jonkinlainen silmätikku vartijoille jo tässä vaiheessa?

Kontulan ostoskeskuksella Jussi istuskelee rauhallisesti penkillä, kun kaksi ikätoveria tulee häiritsemään häntä. Kaksikko retuuttaa Jussia ja he kärkevät häntä antamaan ensin tupakkaa ja sitten rahaa. Yllättäen paikalle saapuva Pete pelastaa Jussin, kertomalla että Jussi on hänen kaverinsa. Jussille Pete kertoo, miten vaarallinen jengi noilla tyypeillä on taustavoiminaan, mikä on osin vain poikien liioittelua, mutta myös omiaan kasvattamaan Jussin maailmankuvaa. Tässä tapauksessa selvästi on aineksia siihen, että Pete ja Jussi nyt paremmin ystäväystyvät. He siirtyvät puutalolle, niin sanottu Kill City, mikä oli oikea nuorten valtaama talo elokuvan teon aikoihin (Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 499 -500). Talolla Jussi katselee Lissua, joka istuskelee rappusilla. Pete huomaa tämän. Kaverukset menevät sisälle taloon, jossa istuu Maukka, eli todellisuudessakin noina aikoina tunnettu hahmo ja laulaja Maukka Perusjätkä, jonka laulua elokuvassa kuullaan useaan otteeseen. Tulee ilmi että talo aiotaan purkaa, miksi sisällä istuvat henkilöt ovat apeina. Hieman oudosti tässä kuvataan talon purkamista, väliin leikataan paloja joissa tämä ryhmä vielä istuu sisällä. Mahdollisesti on

haluttu tällä sanoa, että taloa tuhoavat kaivinkoneet, symbolisesti tuhoavat nyt nuorisoa.

Pete ja Jussi palaavat pimeällä kotiinpäin. Pete kehuskelee, kuinka hän ja Lissu ovat harrastaneet seksiä. Peten mukaan Lissulta saa seksiä kuka vain haluaa. Pete myös kertoo tarinan siitä, miksi Lissulla ovat ehkäisytabletit käytössä. Tällä dialogilla tavaltaan esitetään motiiveja Jussin, ja Petenkin, myöhemmälle käytökselle. Toisaalta tarkoituksena on selvästi esittää tyypillinen ilmiö, jossa pojat keksivät tarinoita siitä, mitä muka ovat tehneet ja kuulleet, jonka kautta sitten esimerkiksi Jussi luulee kaikkien muiden olevan seksuaalisesti kokeneempia kuin hän. Keskustelu sinällään hyvin kuvastaa tavanomaista nuorten poikien keskustelua seksistä, joka monesti on hieman epärealistista ja erityisesti omia kokemuksia korostavaa. Pete voi myös yrittää pitää yllä omaa statustaan näillä tarinoilla, koska hän ei vielä ehkä luota Jussiin.

Kotona Jussin äiti istuu sängyn laidalla ja Jussi livahtaa nopeasti omaan huoneeseensa. Peten tavoin Jussikaan ei halua oikein erityisesti kohdata vanhempiaan. Äiti nousee ja kääntää Jussin huoneen ovenkahvaa. Jussi näkee kuinka kahva kääntyy mutta sitten taas nousee takaisin. Äiti haluaisi sanoa jotakin pojalleen, ehkä osoittaa välittämistään, ja varmaan Jussikin toivoo tietoisesti tai ei-tietoisesti, että äiti sanoisi jotakin. Näitä tulehtuneita suhteita selitetään myöhemmin muistelmajaksossa, jossa Jussin isä lähtee työmatkalle. Äiti kuvataan silloinkin hiljaisena ja passiivisena istumassa sängynlaidalla, ilmeisesti pettynään siihen että perheenpään täytyy matkustaa.

Seuraavana aamuna keskusradiosta kuuluu taas aamunavaus. Jussi päättää avata edessä istuvan Lissun rintaliivien hakasen, taas hieman Peten yllyttämänä. Lissu tietysti hämmentyy, mutta ehkä hänelle nyt käy selväksi, että Jussi on hieman hänestä kiinnostunut. Jussin motiivina varmastikin ovat hänen omat tunteensa, mutta Peten puheet edellisillalta varmasti vaikuttivat asiaan. Jussi haluaa taas tehdä vaikutuksen Peteen, samoin kuin bussissa soittaessaan pysäytyskelloa.

Eläinkaupassa kauppias juttelee mukavia juttujaan ja Jussi ostaa purkin eläinten ruokaa. Jussi kysyy juonen kannalta hieman merkityksellisen kysymyksen: ”Kuinka kauan marsut elää jos niitä ei hoida?” Kauppias taitaa ymmärtää tai aavistaa jotakin Jussin puheesta kun vastaa, etteivät ihmisetkään pitkään hoitamatta elä. Kauppias myös sa-

noo, että ilmeisesti Jussin äiti on taas töissä ja isä Saksassa. Millä hän osoittaa Jussille mutta myös katsojalle, sitä että ymmärtää Jussin olevan yksinäinen.

Keskustassa liikekäytävässä Jussi virtsaa näyteikkunan luona, kun, jo aiemmin tavatut, vartijat tulevat paikalle koiran kanssa. Vartijat on kuvattu hyvin ilkeämielisiksi henkilöiksi joilla on suuri merkitys Jussin tarinan kannalta. Vartijat pakottavat Jussin pyyhkimään takillaan virtsan, mihin hän lopulta alentuu. Jussilla on päällään koulutakki, ei ”rock-takki”. Seuraavassa kohtauksessa hän pesee takin aseman vessassa kiroillen. Tässä tulee esille se, että vaikka Jussi onkin suuttunut ja vihoissaan, hän ei ole kovin raivoisa tai aggressiivinen. Hän on läpi elokuvan passiivinen, sulkeutunut, tarkkailija joka katselee maailmaa, ikään kuin kysyen mitä se voisi hänelle tarjota.

4.3 Vastaisku ja ”Säpinää” koululla

Jussi keksii suunnitelman, jota hän alkaa toteuttaa koulun puukäsityötunnilla. Hän sahaa lankusta kiiloja ja Pappa kysyykin, mihin Jussi moisia tarvitsee. Jussi valehtelee äidin pyytäneen tekemään kirjahyllyyn tukia. Takana Pete kuulee valheen ja pojat hymyilevät toisilleen. Pete ikään kuin kasvattaa Jussia jonkinlaiseksi kaveriksi, mutta myös apuriksi. Jussi taas näkee Petessä, kuten myös Lissussa, mahdollisuuden johonkin muuhun kuin mitä hänen oma elämänsä on. Jussi ei halua olla yksinäinen ja siihen Pete ja Lissu voivat tarjota muutoksen. Tunnin keskeyttää nainen joka osoittautuu koulun kuraattoriksi. Hänellä on asiaa Jussille ja kuraattorin huoneessa Jussille kerrotaan, että hänet voitaisiin siirtää takaisin normaaliluokalle. Jussi ei oikein tarjouksesta innostu, varsinkaan kun Peteä ei oltaisi hänen mukanaan siirtämässä. Kuraattori kysyy Jussilta, miksi hän joutui tarkkailuluokalle. Jussi kertoo jääneensä pois koulusta pitkiksi ajoiksi, mikä lienee ollut mahdollista juuri vanhempien poissaolon takia. Hän on omalla tavallaan halunnut kiinnittää vanhempiensa huomion näin toimimalla. Lopulta kotona olivat käyneet erilaiset tahot joiden tehtävä oli Jussin oppivelvollisuuden valvonta. Jussi kertoo äidin itkeneen ja isän olleen hiljaa. Normaaliluokalle Jussi ei kuitenkaan halua takaisin.

Seuraavaksi Jussi ja Pete ovat taas keskustassa. He seuraavat korkeammalta katsellen kun vartija ajaa autonsa parkkiin. Vartija tulee ulos autosta koiran kanssa. Pete laittaa Jussin matkaan ja jää valvomaan tilannetta. Alhaalla Jussi laittaa kiilat joissa on nau-

lat, vartijoiden auton renkaiden taakse. Hän tietää parkkeerauksen perusteella, että vartijat peruuttisivat ensin. Sitten hän nopeasti tulee takaisin Peten luokse. He jäävät seuraamaan tilannetta ja vartija koirineen saapuu taas paikalle. Auto käynnistyy ja kuuluu tyhjenevien renkaiden ääni. Vartija kiroilee ja katselee ympärilleen. Pojat liikkuvat pois paikalta naureskellen onnistuneelle kostoiskulle. Pojat vielä puivat, näkikö vartija mahdollisesti heidät. Jussin status Peten silmissä nousee ja heidän välinen side voimistuu.

Jussi ja Pete ovat keksineet pilan tai mielenosoituksen myös koulua kohtaan. Jussin luona he valmistelevat kasettia koulun aamunavaukseen. Näemme Jussilla olevan lemmikkieläinhäkin ja akvaarion, hänellä on myös Elviksen levy hyllyssä. Seuraavana aamuna on poikien aika toteuttaa operaatio. Hyvällä tuurilla pojat saavat vaihdettua kasetin kun aamunavausta hoitava opettaja käy välillä vessassa. Opettaja laittaa poikien kasetin soimaan josta aluksi kuuluukin normaali aamunavausmusiikki. Huoneen seinällä on juliste jossa lukee: ”Helsinki kuuntelee lasta.” Opettaja poistuu huoneesta ja pojat ovat keksineet laittaa purkkaa radiohuoneen lukkoon, jolloin kukaan ei ainaakaan hetkeen keskeytä heidän kasettinsa soittoa. Pian alkaa soida kovaa Maukka Perusjätkän ”Säpinää”, hänet näimme elokuvan Kill City kohtauksessa. Reima raivoaa: ”Tämähän on anarkiaa!” Oppilaat ryntäävät luokista käytäviin ja vallitsee yleinen sekasorto. Jussi napataan kiinni ja hänet viedään opettajienhuoneeseen jossa Reima jatkaa huutoaan. Hän uhkaa poikaa sanomalla, että nyt Jussi lähtee ja jokin ratkaisu asiaan löytyy. Hän ottaa Jussin kengät, ettei tämä voisi juosta ulos karkuun. He soittavat Jussin isälle jolloin Jussi säntää pakoon, ilman kenkiä. Pappa saapuu paikalle ja hermostuu kunnolla, hän tarttuu Reimaa paidasta ja nostaa tämän seinälle. Jussin isä saapuu paikalle. Hän on hyvin hillityn ja asiallisen oloinen, ehkä jopa hieman turhankin herkäksi ja passiiviseksi kuvattu. Samaan aikaan Jussi on palannut kotiin, hän ottaa komerosta itselleen toiset kengät ja ”rotsin”. Varsin hienosti ja herkästi kuvatussa kohtauksessa kotiin palaava isä näkee Jussin hissien ikkunasta.

Pete saapuu kotiinsa ja isä juo olohuoneessa masentuneen oloisesti viinaa. Isä sanoo Petelle varsin koomisesti ja ristiriitaisesti: ”Yrittäisit poika hieman ryhdistäytyä.”

Jussi on liftaamassa ja pääsee kyytiin autoon jota kuljettaa nainen. Jussi ei vastaa naisen puheeseen, mikä hermostuttaa naista. Liikennevaloissa Jussi nappaa naisen laukun

ja säntää karkuun. Nainen nousee autosta, muttei voi asialle enää mitään. Jussin tilanne hänen omasta perspektiivistään on paljon hankalampi kuin mitä se, vielä tässä vaiheessa, todellisuudessa olisi, mutta joka tapauksessa hän tällä teollaan syventää tilanteensa vakavuutta. Tämän seikan Pappa on viisautessaan ymmärtänyt. Hän tietää, ettei tarkkailuluokan poikia tule painostaa, kuten Reima, vaan enemmänkin antaa tilaa hengittää, jottei Jussin tavoin tule eräänlaista paniikkia ja syöksykierrettä jossa nuori ei enää lapsenmiehellään tee järkeviä valintoja. Loppuratkaisun kannalta tärkeää on juuri tämä seikka, että Jussin perspektiivi on kehittymätön, enemmän tunteisiin sidottu ja rikkinäinen. Hänen yksinäisyytensä, mikä johtuu vanhempien läsnäolon puutteesta, on muuttanut hänen maailmankuvansa sellaiseksi, että tämä tilanne on tullut mahdolliseksi. Reiman liiallisen suuttumisen kautta, tuosta sinänsä hyvin harmittomasta ja pojille tyypillisestä kepposesta, tuli elokuvan loppua ajatellen merkittävä.

Jussi suunnistaa metsään ja siellä sijaitsevaan luolaan, jossa hän aiemmin soitti tynnyreitä. Siellä hänellä on nuotio ja eräänlainen turvallisuus siitä, ettei kukaan häntä häiritse. Hän tutkii varastamansa laukun sisältöä ja löytää sieltä ensin paketin tamppooneja, joita hän avaa ja heittää sitten nuotioon. Sitten hän tutkii kondomi-pakkausta jonka myös avaa ja tutkii sitten pujottamalla kondomin sormiensa ympärille. Nämä ovat hänelle merkkejä aikuisten maailmasta. Hän on kiinnostunut naisista ja erityisesti Lissusta. Seuraavana päivänä hän rummuttaa tynnyreitä luolassa, ilmeisesti hän on siis viettänyt yön siellä. Pete saapuu paikalle kuullen rummutuksen. Hänellä on mukana koira, jonka hän sitoo luolan yläpuolelle puuhun. Hieman surullisen ylpeänä Jussi kertoo tehneensä ”keikan”, kun Pete kysyy laukusta. Rahaa on 700 markkaa, minkä vuoksi Pete ehdottaa että heidän pitää lähteä ”koheltamaan”. Katsoja muistaa koiran, joka nyt jää Peteltä epähuomiossa kiinni puuhun.

Keskustassa pojilla on muovipussi jossa on olutta. He ottavat itselleen taksin, jonka pyytävät rehvakkaasti ajelemaan vain ympyrää, kun rahaakin on nyt ainakin heidän omasta mielestään paljon. Taksikuski kuitenkin heittää heidät ulos. He suunnistavat hienoon kahvilaan, jossa istuu kaunis nuori nainen. Naiselle, joka on ensin varsin kylälästynyt ja tympääntynyt poikiin, he ehdottavat että Jussi saisi 100 markalla kokeilla naisen rintoja. Ensin hieman empien nainen suostuu, mutta juuri silloin portsari tarttuu kiinni poikiin ja heittää heidät ulos. Pojat riuhtovat ovea ja huutavat, että kalja pitää saada takaisin. Ulosheiton syy on kuitenkin juuri se, että he joivat omaa olutta kahvi-

lassa, mikä on sinällään mielenkiintoista, että he muutoin ikään kuin sopivat tuohon ”fiiniin” keskustan baariin, joka muun elokuvan luonteen huomioon ottaen, ei ollut ehkä ihan heidän paikkansa. Pete ilmoittaa rehvakkaasti, että he tarvitsevatkin kypsempää naista ja he menevät sitten juomaan lisää olutta. Kadulla he yrittävät iskeä naisia omasta mielestään sopivilla repliikeillä, mikä ei onnistu kovin hyvin. Aika kuluu ja pojilla on jo hieman laskuhumala. Olutkaan ei enää Jussille maistu kun he yön pimeydessä nojailevat ovenpieleen. Vanhempi nainen tulee paikalle ja pyytää tupakkaa. Pojat keksivät, että he ostavat naiselta jonkinlaisen palveluksen ja nainen suostuu. Oluet jäävät, tämän tärkeämmän aikuisten rituaalin astuessa nyt kuvioihin. Nainen on puhelinkopissa ja pojat kinastelevat kumpi heistä menee ensin saamaan rahoille vastinetta. Kumpikaan pojista ei halua mennä ensin. Kummallakaan ei todennäköisesti ole mitään kokemusta vastaavasta, eikä kumpikaan halua olla nolo kaverin silmissä siten, ettei tuo toimitus onnistuisi. Kuitenkin pojilla on selvä kiinnostus seksin harrastamiseen ja sitä kautta olla enemmän aikuisia, vähän samoin kuin alkoholin juominenkin on ns. aikuisten juttu. Jussi menee koppiin mutta asia ei onnistu ja pojat poistuvat paikalta.

Pete palaa taksilla kotiin. On ankea aamu/aamuyö ja sataa. Hän muistaa koiran jota lähtee hakemaan juosten. Jussi saapuu samoin taksilla kotipihaan. Jussi oksentaa. Jussi katsoo valoja kerrostalon ikkunoissa, ja hän varmasti tietää että vanhemmat häntä odottavat. Hän päättää mennä nukkumaan lasten liukumäen alle ja hänellä on kädessään taittoveitsi. Veitsen ollessa avainasemassa, siirrymme Jussin uneen tai tietyllä tapaa tuon hetken tunnetilaan, joka on muistikuva hänen lapsuudestaan.

4.4 Lapsuuden muisto ja lähentyminen Lissun kanssa

Muistossa paljon nuorempi Jussi katsoo ovenraosta kun isä on lähdössä matkalle. Äiti istuu sängynlaidalla. Matkalaukku on eteisessä ja isällä on ulkovaatteet päällä. Näyttäisi siltä kuin perhe ei haluaisi isän lähtevän. Jussi on liian arka, että menisi sanomaan isälle jotakin. Isä katsoo Jussiin päin. Hänkin ehkä haluaisi jäädä, mutta työt odottavat. Isä lähtee ja Jussi katsoo ikkunasta. He eivät asu samassa talossa kuin elokuvan nykyyhetkessä. Jussi avaa ikkunan edessä olevan pöydän laatikon ja ottaa sieltä kotelon jossa on kääntöveitsi. Sama joka hänellä on nyt nukkuessaan. Hän viiltää pienen haavan sormeensa ja kädessä on toinenkin arpi. Onko Jussi tehnyt sen jo aiemmin itselleen,

ehkä samasta syystä, kun isä on lähtenyt työmatkalle? Tässä vaiheessa elokuvaa tajuamme, että Jussin ongelmien, tai olemuksen, kannalta tärkeintä on isän poissaolo. Jussi herää, lapset laulavat leikkipaikalla ja aurinko paistaa. On aivan toisenlainen tunnelma kuin vielä eilen.

Näemme Hakkaraisen joka saapuu koulun kentälle. Muut pyytävät hänet pelaamaan jalkapalloa. Jussi katselee muiden pelaamista kauempaa puiden suojasta. Lissukin istuu kentän reunalla. Pappa yrittää saada Lissun osallistumaan peliin, mutta tähän tyttö vastaa tyyliä: ”Persettäkö sä haluat vai mitä sä mua jahtaat?” Tästä opettaja vaihtuu, mutta loukkausta enemmän siksi, ettei saa Lissua motivoitua pelaamiseen. Muut huomaavat Jussin ja huutavat häntäkin pelaamaan. Jussia ei kiinnosta. Ehkä hän haluaisi, mutta koulu on näyttänyt hänelle rumat kasvonsa, Reima-opettajan kautta, eikä hän enää halua olla osa koulua. Lissu katsoo Jussia joka lähtee pois päin, Lissu lähtee hänen peräänsä. Jussin mystisyys ja ongelmallisuus kiinnostavat Lissua ja onhan hänellä jo tietoa siitäkin, että Jussi pitää hänestä. Tästä kertovat hänelle katseiden vaihto puutalolla ja rintaliivien avaaminen aiemmin luokassa.

Jussi kertoo Lissulle, että on menossa hakemaan kotoa joitakin tavaroita, muttei ole oikein varma asiasta, kun vanhemmat saattavat olla kotona. Lissu kuitenkin tarjoutuu soittamaan ovikelloa jolloin asiasta voi olla varma, eikä Jussin tarvitse jäädä ns. kiinni. Jussi pyytää Lissun mukaan kotiinsa kun on ensin varmistettu, ettei ketään ole paikalla. Koti esitetään jälleen hyvin valoisana, se ei varmasti Jussinkaan mielestä ole paha paikka. Jussi laittaa marsut pahvilaatikoihin ja sitten laukkuun joitakin vaatteita. Ehkäpä siksi näin, että vaikka hänellä on myös akvaario, kalat tulevat toimeen ilman niin usein tapahtuvaa hoitoa tai ruokkimista. Tai, ehkä marsut ovat Jussille tärkeämpiä. Hieman samoin kuin Peten herkkyyttä ihmisenä esitetään koiran ja siskon kautta, myös Jussin herkempiä puolia voidaan nähdä marsujen ja Lissun kautta. Vaikka Jussi ja Pete eivät Lissusta kauneimmalla mahdollisella tavalla puhuneetkaan, on kuitenkin selvää että Jussi oikeasti välittää Lissusta. Lissu on eräänlainen ratkaisu hänen ongelmaansa, koska hänen kanssaan ei tarvitse olla yksinäinen ja toisaalta hän voi näyttää Lissulle erilaisen puolen itsestään kuin muille. Lissun luonne on myös hyvin sulkeutunut, mutta samalla lailla hän on odottanut ratkaisua kuten Jussikin. Nyt on siirrytty juomisen ja krapulan ankeista maisemista aivan uuteen aikaan, kun Jussi ja Lissu ensin suutelevat asunnolla ja sitten istuvat yhdessä bussissa, aurinko paistaa ja soi iloi-

nen musiikki. Keskustassa he sopivat tapaamisen myöhemmin samana iltana elokuvamainosten luokse, kun Lissun on nyt lähdettävä hoitamaan kaksosia, joiden hän kertookin monesti vievän kaiken ajan itseltään, kun äiti koko ajan käskee häntä jotakin heidän kanssa tekemään. Ensi kertaa Lissu puhuu enemmän ja myös kertoo omasta elämästään, mikä viestii luottamuksesta Jussia kohtaan.

4.5 Kuolema

Jussi menee eläinkauppaan jonne hän nopeasti vain jättää marsut. Kauppias huutaa ovelta Jussin perään, mitä hänen tulisi tehdä niille. Jussi huutaa: ”Tapa ne!” Mikä viittaa hänen aiempiin kysymyksiinsä marsujen hoidosta, mutta myös siihen, ettei häntä enää tavallaan kiinnosta koko asia, tietäen kuitenkin ettei kauppias niin tekisi.

Tästä kohtauksesta siirrytään kokonaisuuteen jonka tarkoituksena on kuvata Jussin sen hetkisiä tunteita. Keskustassa hän istuu baarissa ja katsellen kaupungin vilinää. Kuulemme hyvin erikoista musiikkia, jossa lauletaan erikoista sanoitusta: ”Herneenpalot pomppivat tiellä / herneenpalot pomppivat kotiin / herneenpalot pomppivat purkissa / tahdomme pompata purkista pois.” Tämä sanoitus kuvaa vertauskuvallisesti nuoruden tunnelmaa ja tuon hetken ajatuksia Jussin mielessä. Tämä kappale onkin elokuvan eräänlainen tunnusmusiikki jota hyvin taidokkaasti on käytetty, sillä katsojalle on soitettu versioita samasta sävelmästä ja rytmistä pitkin elokuvaa, mikä on tunnetasolla vienyt katsojaa kohti tätä loppuratkaisua. Itse tuon musiikin, ”Herneenpalot” tarkasta käytöstä kerrotaan tarkemmin seuraavaa: Taustamusiikin päätteemana musiikkinumeron 7 muunnelmia, viiteen kertaan, yhteensä 4 minuuttia 20 sekuntia aikoihin (Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 495). Tämä on ollut hyvin hienovarainen ja nerokas ratkaisu elokuvantekijöiltä, kierrättää samaa musiikkia useaan kertaan ja paljastaa sanoitus tässä elokuvan loppuvaiheessa. Itse tekniikkana tämä saman teemamusiikin toisto ei ole elokuville vierasta, mutta tämä sanoituksen ”paljastaminen” on sinällään erikoinen, mutta tehokas ratkaisu katsojan kannalta. Jussi lähtee baarista kohti sovittua treffipaikkaa, elokuvailmoitusten luokse. Jussi katselee julisteita ja ohikulkevia ihmisiä, etsien katseellaan Lissua. Lissua ei näy ja Jussi päättää mennä kadun toiselle puolelle grillille ostamaan hampurilaisen. Jussi on hieman pettyneen oloinen koska ajattelee, ettei Lissu olekaan tulossa. Vartija saapuu grillille myös ostamaan hampurilaista. Lissu saapuu kadun toiselle puolelle ja Jussi huutaa hänelle. Vartijan koira alkaa

haukkua Jussia. Vartija äkkää Jussin, hän on varmaankin yhdistänyt mielessään renkaiden puhkomisen ja virtsaamisepisodin, tai hän nyt Jussin nähdessään yhdistää mielessään nämä kaksi asiaa ja tajuaa Jussin olevan syyllinen.

Vartija lähtee Jussin perään joka pinkaisee vauhtiin. Hän juoksee pitkin raitiovaunujen kiskoja, Lissu juoksee kadun toisella puolella. Vartija huutaa: ”Ottakaa se juippi kiinni!” Makkaratalon portaikkoon kääntyessään pari miestä yrittääkin tarttua kiinni Jussiin. Hän piiloutuu ensin pylväiden taakse. Sieltä hän huomaa oven joka on kuitenkin lukossa. Hän piiloutuu autojen taakse ja näkee niiden välistä vartijan joka liikkuu koiran kanssa. Toinenkin ovi, jota Jussi koettaa avata, on lukossa. Jussi pelkää vartijaa enemmän kuin olisi tarve tai realistista, mutta hänen perspektiivistään maailma on vielä erilainen kuin aikuisen silmin katsottuna. Tämä on, varsinkin tässä tilanteessa, vartijoiden vika, jotka mielivaltaisesti ja omaa ylempää statustaan käyttäen kiusasivat Jussia. Jos he olisivat nähneet Jussin Papan tavoin, he olisivat ymmärtäneet tämän hienovaraisen järjestelmän joka Jussia nyt ohjaa. Vartija äkkää Jussin ja lähtee taas perään, nyt Jussilla ei ole enää mahdollisuutta piiloutua eikä myöskään paeta. Vartija päästää koiran irti. Jussi saapuu kaiteen luokse ja kiipeää sen yli kapealle tasolle koiran jäädessä haukkumaan läpinäkyvän kaiteen toiselle puolelle. Vartija lähestyy ja Jussi ei voi enää paeta mihinkään suuntaan. Lissu katsoo tilannetta alhaalta. Jussi on kääpertynyt sikiöasentoon, aivan kuten silloin kun tuli tähän maailmaan (elokuvan alku, syntymä), hän sulkee silmänsä ja painaa päänsä alas. Hän kiljaisee ja kierähtää alas tasolta. Lissu sulkee pettyneenä silmänsä. Kuuluu surullinen musiikki ja näemme koulun käytävää. Uusi oppilas on tullut tarkkailuluokalle, kuten Jussikin joskus. Takana näemme pulpetin jossa on puukolla kaiverrettu teksti ”Jussi”. On talvi ja näemme taas tutun koulurakennuksen.

5 ESPOON VIIMEINEN NEITSYT

”Tarina ystävyyydestä ja aikuiseksi kasvamisen kivuista. 16-vuotias Minna lähtee keksäiselle liftausreissulle kaverinsa kanssa ja saa kokea enemmän kuin osasi kuvitellaan.” (ohjelma.yle.fi. Kotikatsomo: Espoon viimeinen neitsyt.)

”Seksiä, sekoilua, tupakkaa, huumeita, viinaa ja festareita... teinitytön arkeako?”
(Leffatykki.com. Arvostelut.)

Kolmas elokuva, jonka tarkoituksena on esitellä nuorisotelokuvan nykyhetkeä, on Hanna Maylettin Espoon viimeinen neitsyt vuodelta 2003. Toisin kuin kaksi aiemmin esiteltyä elokuvaa, tämä ei ole teatterilevitykseen vaan televisioon suunnattu teos. Se on myös lyhyempi, vain 63 minuuttia, mikä ei elokuvan tehoa vähennä. Tämä tv-elokuva-ominaisuus on kiinnostava seikka, koska se tekee elokuvasta enemmän kohderyhmälle suunnatun ja räätälöidyn. Tilaajana Yle on varmasti halunnut tietyn tyyppisen ohjelman tiettyyn kategoriaan sopivaksi. Espoon viimeinen neitsyt on esitetty televisiossa neljä kertaa (YLE Ohjelmapalaute 2010).

Televisioon suunnattu tuotanto eroaa varsinaisesta teatterielokuvasta osin paljonkin. Molemmat toki tarjoavat hyvin samanlaisen kokemuksen katsojalle, mutta tekijöiden ja tuotantojen lähtökohdat voivat olla hyvin erilaiset. Elokuvateollisuus haluaa teostensa tuottavan voittoa, mutta elokuvissa voi olla suurempi taiteellinen potentiaali ja ilmaisun vapaus. Television puolella Suomessa taas Yle rahoittaa toimintaansa lupamaksuilla ja valvoo esittämäänsä materiaalia tarkemmin kuin vaikkapa elokuvateatterin omistajat. Siksi on melko selvää, että sisällön on oltava edes osin yleishyödyllistä sivistystä ja viihdettä. Televisio on myös monesti ajankohtaisempi kuin teatterielokuvat, ja katselukokemus hyvin erilainen kuin teatterissa. Kuitenkin television ja elokuvateollisuuden suhde on sellainen, että molemmat vaikuttavat väistämättä toisiinsa ja toimivat yhteistyössä. Ja tietysti televisiossa esitetään myös teatterielokuvia, joskus myös sellaisia, jotka eivät syystä tai toisesta edes teatteriesitystä saaneet (Elävä kuva 1978, 141 – 145).

5.1 Tyttökaksikko elokuvan pääosassa

Tämä elokuva kopioi hyvin paljon ulkomaalaisia esikuvia, ja siinä on paljon samaa henkeä, jota on näkynyt vastaavissa aihepiirin elokuvissa. Voima-lehden arvio kuvaa elokuvaa osuvasti: ”Nuorten naisten kasvukipuja matkalla teineydestä oman elämän seksisubjektiksi” (Rantanen 2009). Samana vuonna ilmestynyt amerikkalainen Thirteen voi olla hyvä vertailukohta tälle elokuvalle. Molemmissa kaksi kaverusta tekee hurjia juttuja ja seikkailee yhdessä ympäriinsä. Tämän nuorisogenren yksi alakategoria voisi olla juuri elokuvat, joissa on kaksi tyttöä pääosassa. Näitä ovat ainakin seuraavat: Fun, Heavenly Creatures, Thirteen, Fucking Åmål ja Ghost World. Onkin

hyvin mielenkiintoista, miksi tämä tyttöjen ystävyys on hyvin usein aiheena elokuvissa. Se johtuu ainakin siitä, että tyttöjen tai naisten ystävyys on tavallaan enemmän emotionaalista ja henkistä kuin poikien tai miesten, mikä tarjoaa laajemman aiheen elokuvan tekijöille.

Noissa mainituissa elokuvissa, käsitellään myös, osassa suoraan ja osassa viitteellisesti, tyttöjen välistä rakkautta ja romantiikkaa, joka voi johtua tyttöjen ystävyuden yleisestä ”bestis”-kulttuurista ja luoneesta, jota vain hienovaraisesti korostetaan viitteillä muustakin kuin ystävyydestä ja jolla lujitetaan päähahmojen yhteistä maailmankatso- musta. Tämä koskee myös Espoon viimeistä neitsyttä, ainakin kohtauksessa, jossa tytöt yöpyvät metsässä voidaan nähdä samaa ajatusta, vaikka siinä on tämänkaltaisen viitteen kautta juuri kerrottu kavereiden ystävyuden vahvuudesta ja kaverillisesta läheisyydestä. Luonnehdinta elokuvasta Fun kertoo jotakin oleellista näistä elokuvista, niiden luonteesta ja siitä, minkälaista dynamiikka voimme myös nähdä Minnassa ja Emmassa: ”Funin tytöt eivät pysty määrittelemään keskinäisen kiintymyksensä luonnetta. Tärkeintä on kiintymyksen symbioottinen, varsinkin eron edessä hysteerisiin mittoihin kasvava voima.” (8th Helsinki Film Festival. Festivaalikatologi.) Toisaalta Espoon viimeinen neitsyt ja vaikkapa Ghost World oikeastaan kertovat siitä, kuinka tämä vaihe, jossa ystävyys on ensin hyvin vahva ja tiivis, loppuu ja muuttuu, kun elämässä alkaa uusi aika.

Toinen asia, joka näitä kaikkia mainittuja yhdistää, on se, että niissä tyttöjen ystävyyden kautta ja ansiosta syntyy tapahtumasarja, joka on suoraa seurausta heidän suhteestaan ja jota ei olisi muutoin päässyt tapahtumaan. Elokuvissa Fun ja Heavenly Creatures ystävyys johtaa suoraan väkivaltaan. Myös Espoon viimeinen neitsyt kertoo liftausmatkasta, joka ei olisi tapahtunut ilman sidettä toiseen ihmiseen. Elokuvassa Fucking Åmål tytöt ovat myös lähdössä liftaamaan, mikä kuitenkin epäonnistuu. Tämänkaltaisen pako tai ainakin hetkellinen poispääsy kotoa ja tutusta ympäristöstä on selkeä aihe monissa elokuvissa, mm. Käpy selän alla, kun hahmot kaipaavat elämäänsä muutoksia tai kehittyvät. Ääriesimerkki tällaisesta matkasta on The Doom Generation (1995), joka on myös hyvä esimerkki eräänlaisesta extreme-nuortenelokuvasta.

Espoon viimeinen neitsyt on hyvä kuvaus nykyaikaisesta ja kohderyhmän odotuksia palvelevasta nuorten elokuvasta, jossa näkyy sekä ulkomaisten trendien vaikutus että

kotimainen nuorisokulttuuri. Tietty huumori ja anarkistisuus hahmoissa ja kerronnassa nousevat uusina tehokeinoina selvästi esiin, mitä vielä vuosikymmen tai pari aiemmin ei olisi osattu käyttää vastaavalla tavalla. Nuorten elämän arkoja tai noloja aiheita, päihteiden käyttöä, kiroilua ja seksuaalisuutta kuvataan rohkeasti jättäen katsojalle tulkinnan mahdollisuuksia elokuvan opetuksellisuuden tai sanoman suhteen. Nuoruutta ei esitetä kaunisteltuna eikä rumana vaan realistisesti ja sanoen, että elämä on elämistä varten. Siihen kuuluu että sattuu ja tapahtuu.

5.2 Minna ja Emma

Tarinan päähenkilönä on Minna (Hennariikka Laaksola), joka elää tavanomaista nuoruutta kaikkine hankaluuksineen. Minnan ongelmana on kuitenkin lähinnä jonkinlainen liiallinen vertailu muita kohtaan, ainakin hänen parhaaseen ystävänsä Emmaan (Saila Laakkonen). Tytöt ovat hieman erilaisista perheistä. Minnan perhettä voisi ehkä luonnehtia hyvin tasapainoiseksi ja välittäväksi, ehkä enemmän keskiluokkaiseksi rivitaloasuntoineen. Tämä tasapainoisuus ja onnellisuus kotona ja poliisi-isä korostavat Minnan kynnystä tehdä asioita ja ovat myös motiivi teoille, joita hän elokuvan aikana tekee. Emmen perhe on ns. ongelmallisempi, mikä esitetään paikoin liiallisen korostuneesti ja hyvin karkean suoraviivaisilla viitteillä (viinapullot pöydällä). On huomion arvoista myös, että elokuvasta pois jätetyssä kohtauksessa Emmen vanhemmat riitelevät perheen raha-asioista ja siitä, milloin voisivat viedä lapset Linnanmäelle. Emmen konkreettisiin ongelmiin kuuluu kuitenkin selvästi vanhempien läsnäolon puute (mikä johtuu alkoholin käytöstä ja/tai vanhempien kaveripiiristä), huoli pikkusiskosta, siskon hoivaaminen, ahdistus, pelko ja tavallaan myös painostava ja pettävä poikaystävä. Minnan silmin katsottuna Emmen ongelmat ovat taas kaikki eräänlaisia meriittejä, joita Minna naiivisti haluaisi itselleen, koska hänen elämänsä on tylsää ja myös kokemukset poikien kanssa ovat olemattomat.

Alussa näemme Minnan, Emmen ja kaksi muuta tyttöä baarissa. He keskustelevat pojista ja vanhempien avioerosta. Pojat pelaavat pelikoneilla. Yksi pojista katselee tyttöjä. Hänet näemme myös myöhemmin bileissä, kun Minna ja poika suutelevat.

Minnan vertailu, pyrkimykset ja tavallaan tekemisen puute tulevat esille heti alussa kun Minna ja hänen vanhempansa katselevat televisiota. Emma soittaa. Minna päättää

lähteä tämän luokse vierailemaan. Minnalla on alkanut vuotaa verta nenästä, jolloin hän keksii vielä hieroa sipulia silmiinsä ennen kotoa lähtöään. Näin näyttää siltä, että jotakin paha olisi tapahtunut. Huolestuneena Emma kysyy, onko Minnan isä lyönyt tätä, mitä Minna ei suoranaisesti kiellä vaan enemmänkin vahvistaa. Emman poistues- sa huoneestaan Minna lukee tämän päiväkirjaa. Seuraavaksi näemme, kuinka hän kirjoittaaakin jo kotonaan omaansa yrittäen kopioida Emman tekstiä ja elämää.

Kotibileissä pelataan pullon pyöritystä, jonka yhteydessä tytöt puhuvat ronskeja seksijuttuja. Pullon osoittaessa Minnaa kysytään häneltä, onko hän vielä neitsyt. Minna loukkaantuu ja vaivautuu, koska ei halua näyttää omasta mielestään nololta. Hän menee yksikseen istumaan sisälle, ja pian paikalle saapuu humalainen poika, jonka näimme elokuvan alussa. Poika osoittaa kiinnostuksensa tyttöä kohtaan. Pian he istuvat makuuhuoneessa sängyn laidalla. Poika haluaa seurustella Minnan kanssa, ja he suutelevat. Minna kuitenkin menee hämilleen ja lopettaa ”suhteen” varsin koomisesti sanoen: ”Vitsi Tero. Hei Anteeks jos mä nyt pilasin sun elämän tai jotain... mut he emmä haluukaan seurustella sun kaa.”. Pihalla taas Emmalla on huolen aiheenaan se, että hänen poikaystävänsä pussailee toisen tytön kanssa. Pihaan kaartaa poliisiauto, ja nuoret säntäilevät karkuun. Kyseessä on kuitenkin vain Minnan isä, joka on tullut hakemaan hänet kotiin. Autossa Minna kysyy isältä, onko tämä koskaan ollut ahdistunut ja miltä se tuntuu. Siihen isä vain vastaa, että on ja se on tosi ahdistavaa, eikä Minna oikein saa siis vastausta. Ilmeisesti hän hakee jonkinlaista selitystä olotilalleen tai korostaa isälleen ongelmallisuuttaan. Jokin epämääräinen, ei välttämättä negatiivinen, vaivaa Minnaa, eikä hän tiedä, mikä se on.

Kaverukset hengailevat jäätelökioskilla, jossa Emma on töissä. He miettivät, mitä voisi tehdä: menisivätkö elokuviin, vai ehkä Helsinkiin vai paistaisivatko ehkä lettuja. Jotakin piristystä täytyisi löytää arkeen. He keksivät spontaanisti idean lähteä yhdessä matkalle. Hieman yllättävästi vanhemmat päästävät tytöt matkaan ja erikoista on se, ettei heillä ollut tuossa vaiheessa varsinaista määränpäättä mihin ovat menossa. He ostavat kioskilta kondomeja, mikä ilmeisesti on heille, tai ainakin Minnalle, osa eräänlaista aikuisuuden mytologiaa. He ovat nyt ”vapaita” ja ”aikuisia”. He voivat, ja saattavat, harrastaa seksiä ja ovat nyt lähdössä matkalle, kohti jotakin uutta ja tuntematonta, tutun ja turvallisen kotiympäristön ulkopuolelle.

5.3 Matkalle

Heti matkan aluksi Minnan reppu unohtuu ensimmäiselle liftauspaikalle, mistä tulee myöhemmin seikka, jonka perusteella vanhemmat huolestuvat ja pääsevät tytön jäljille, mutta repun unohtumisesta alkaa myös seikkailu. Tässä, kuten monessa muussakin kohtaa, korostetaan tyttöjen erilaisia luonteita. Minna on naiivi mutta hyväsydäminen, Emma taas sulkeutuneempi ja rationaalisempi, mutta ei ehkä yhtä onnellinen. Ensiksi heitä kyyditsee tavanomainen mieshenkilö joka on matkalla Heinolaan. Mies on ilmeisesti uskovainen, koska kuuntelee laulua Jeesuksesta, jota Minna laulaa mukana. Tytöt eivät edes tiedä missä Heinola sijaitsee, mutta hyppäävät kyytiin. Minnan pyynnöstä johtuen mies vielä hyvää hyvyttään kyyditsee tytöt tarkistamaan, olisiko reppu vielä tallella. Se on kuitenkin hävinnyt. Kuski ei vielääkään pahastu kun selvästi alaikäiset tytöt juovat viinaa autossa. Vasta tupakan poltto saa hänet huomauttamaan paikansa allergiasta.

Seuraavassa autossa yksinäinen, rennomman oloinen mieshenkilö tarjoaa tytöille hasista poltettavaksi, jälleen yksi kapinallisuuden ele ja vielä laitonkin. Takapenkiltä löytyvä aikuisviihdelehti saa tytöt nauramaan ja mies nolostuu. Lehti jää tytöille kun he jäävät kyydistä.

Kaksi mieshenkilöä jotka nyt vuorostaan tarjoavat kyydin, yrittävät houkutella kaksikko kotiinsa saunomaan ja yöpymään. Tarjolla olisi kuulemma myös alkoholia ja ruokaa. Heidän tarjouksensa ei taida olla aivan vilpiton. Minna haluaisi lähteä miesten matkaan, mikä selvästi olisi huono idea, mutta järkevämpi, ja ehkä kokeneempi, Emma saa suunnan käännettyä. He jäävät pois autosta ja yöpyvät metsässä makuupussissa. Tyttöjen ystävyyttä korostetaan heidän puheillaan joissa mainitaan heidän tunneen jo kauan aikaa.

Seuraavana päivänä he liftaavat jälleen, väsyneenä ja likaisena metsässä vietetyn yön jälkeen. Tällä kertaa he pääsevät bändin keikkabussiin. Siellä heillä näyttäisi olevan hyvät oltavat, kun bändin jäsenet tarjoavat olutta ja jokseenkin normaalia ja ikänsä puolesta sopivampaa seuraa. Minna kuitenkin tuskastuu likaisiin vaatteisiinsa ja riisuu itsensä alusvaatteisilleen ja sanoo: ”Aletaanko panee?” Tässä on oiva osoitus Minnan aika kypsyydestä mielenlaadusta joka luo lähes läpi koko elokuvan loistavan

humoristisen tunnelman. Hänen lähes patologinen suhtautumisensa neitsyyden menettämiseen, ja näin ollen aikuistumiseen, alkaa olla jo katsojalle selvä. Emmaa tilanne nolostuttaa ja myös tuskastuttaa. Bändi suhtautuu kuitenkin asiallisesti.

5.4 Ilosaarirock ja Jone

Lopulta tytöt pääsevät tai päätyvät Joensuuhun ja Ilosaarirockiin, mikä ei ollut heille mikään tarkoituksellinen päämäärä. Ilmeisesti bändin avustuksella he pääsevät festivaalialueelle. Vanhemmat yrittävät soittaa Minnalle, mutta puhelin ei ole päällä. Festareilla tytöt etsivät yöpymispaikkaa ja he löytävätkin poikaporukan, jonka teltaan menevät. Taas Minna sanoo jotakin odottamatonta: ”Heitetäänkö kaikki vaatteet pois?” Tällä kertaa tilanne kuitenkin korjaantuu, kun hän sanookin ajatelleensa menevänsä uimaan. Eräs pojista kysyy, voiko hän lähteä mukaan. Minna sanoo, että kyllä ja poika sanoo: ”Anna pusu.” He pussaavat. Seuraavassa jaksossa kaikki juhlivat rannalla ja polttavat hasista. Poika ja Minna yrittävät yhdyntää rannalla mutta se ei onnistu. Minna menee teltalle jossa Emma harrastaa toisen joukkion pojan kanssa seksiä. Poika oksentaa ja Emma säntää ulos teltasta. Tytöt pesevät makuupussia rannassa. Emma kertoo peloistaan Minnalle, joka hämmentyy kun ei oikein moisesta ymmärrä. Kaikki Emmassa ei olekaan niin hienoa kuin Minna on kuvitellut, mutta kyse on myös siitä, että Minna ei osaa auttaa eikä ehkä ymmärrä kaverinsa tuntemuksia.

Emma loukkaantuu ja suuttuu hieman seuraavana aamuna, kun Minna paljastaa huijauksen, jossa antoi olettaa, että isä olisi lyönyt häntä. Festareilla on vilkas ja kuuma kesäinen päivä. Ihmisvilinässä Minna näkee Jonen (Lauri Kontula), joka ilman paitaa seikkaillessaan tekee häneen vaikutuksen. Myöhemmin Minna pyytää Emmalta rahaa ruuan ostamista varten, hänen omat rahansa jäivät reppuun, ja poistuu paikalta. Ruokalautaset käsissään hän näkee, kun vielä tuntematon Jone suutelee Emmaa ja varastaa tämän lompakon. Minna juoksee Jonen perään ja pyytää lompakkoa takaisin. Jone antaa lompakon mutta ottaa rahat vedoten siihen, ettei ole syönyt mitään pitkään aikaan. Tämä tekee tyttöön vaikutuksen ja hän lähtee Jonen kanssa kiertelemään festari- aluetta. Emma etsii ystäväänsä. Lopulta he tapaavat, mutta välit katkeavat kun Emma ei halua jäädä odottelemaan kaveriaan, joka ilmoittaa tulevansa seuraavana aamuna. Jone on nyt Minnalle tärkeämpi kuin Emma. Minna palauttaa lompakon ja lupaa mak-

saa rahat takaisin. Emma liftaa yksin takaisin Espooseen, ja hänellä käy hyvä tuuri, kun ystävällinen nainen vie hänet kotiin asti.

Myöhemmin Jone ja Minna murtautuvat autoihin, mikä on taas jännittävää ja kapinallista toimintaa Minnan mielessä, eikä hän ole tarpeeksi järkevä tai halukas arvioimaan Jonen toimintaa haitallisena ja vääränä. He saapuvat Jonen asunnolle, joka näyttäisi olevan enimmäkseen varastetun tavaran säilytyspaikka. Jone pyytää Minna lähtemään, mutta Minna ei halua lähteä. He harrastavat seksiä, ja Minna on nyt ”aikuinen”, ainakin omasta mielestään, ja matkan päämäärä on saavutettu. Heidän tiensä eroavat ja Jone antaa Minnalle varastettua tavaraa myytäväksi kotimatkaa varten. Käy myös selväksi, että hän lähettää Minnan pois, koska joku nainen on tulossa yöksi. Jone on varsin tyyli ja lakoninen, ehkä tahattomasti, mitä Minna ei oikein näe tai ymmärrä. Hänen mielessään Jone on jotakin aivan muuta kuin se, miksi muut ehkä Jonen arvioisivat. Poliisit löytävät Minnan, joka on ilmoitettu kadonneeksi, ja varastetut tavarat jotka hänellä on mukanaan. Minna lähetetään poliisiaseman kautta kotiin.

Toisaalla, Emmen saapuessa kotiin on vastassa vihainen poikaystävä, mikä ei ole väsyneelle ja ystäväänsä pettyneelle matkaajalle mieluisin yllätys. Kotona odottaa myös yksinäinen pikkusisko joka haikailee vanhempien perään. Emma katselee vessassa lääkepurkkeja, mikä viittaa hänen ratkaisuunsa elokuvan lopussa, tai olisi muussa tapauksessa aika epälooginen kohtaaminen.

Minnan vanhemmat ovat vihaisia mutta kuitenkin helpottuneita, kun saavat lapsensa kotiin. Toisin kuin Emma vanhemmat, he välittävät tyttärestään myös siten että osoittavat sen. Minna kaipaa kaveriaan ja purkaa tuntojaan päiväkirjaan. Minna yrittää sovittelulla riittää Emmen kanssa viemällä ruokaa tälle, mutta Emma paistaa ruuan kerrostalon käytävään huutaen, ettei tarvitse mitään köyhäinapua. Tämä kertoo Emmen tilanteesta yleisluontoisesti eikä vain heidän erimielisyyksistään Minnan kanssa. Minna säikähtää tilannetta ja säntää pois järkyttyneenä.

Äiti vie Minnan lääkäriin. Siellä todetaan, että Minnalla on herpes, mikä on hänen mielenlaatunsa kannalta voitonmerkki. Lääkäri vielä koneelle kirjoitellessaan hauskaasti höpöttelee, kuinka herpes on sellainen sairaus, että se monesti alkaa vaivata stressitilanteissa. Hän kehottaa Minnaa elämään iloisen ja tasapainoisen elämän. Baarissa

Minna kehuskelee muille kavereille saavutuksistaan, automurroista, tulevasta oikeudenkäynnistä ja herpeksestä. Puhelin soi, ja hän kuulee, että Emmalle on tapahtunut jotakin.

Sairaalassa Emma makaa kalpeana sängyssä siteet käsissään. Emman itsetuhoisuus, joka on esitetty melko hienovaraisesti tai osin jopa tarinan kannalta epäselvästi, saa Minnassa aikaan muutoksen tai järkytyksen, jonka voisi mieltää enteilevän hänessä kasvua ihmisenä. Vaikka Emman ajatuksia esitetään tarinan lomassa pariin otteeseen, on hänen ratkaisunsa hieman omituinen. Bileissä hän on pahastunut poikaystävän käytöksestä, mutta se voidaan laskea humalan ja heidän normaalin käytöksensä motivoimaksi. Hänen kotiolojaan korostetaan myös taustalla näkyvillä alkoholipakkauksilla ja myöhemmin sillä, etteivät vanhemmat ole kotona. Festareilla Emma puhuu hieman epämääräisesti peloistaan. Ehkä katsojan kannalta olisi voinut hieman selventää Emman motiiveja, eikä hänen perheensä erilaisuutta suhteessa Minnan perheeseen olisi tarvinnut korostaa niin paljon. Tyttöjen erilaisuus tulee joka tapauksessa esille heidän persooniensa erilaisuutena.

Kasvaako Minna sitten henkisesti enemmän Emman kautta vai matkan tai seksin kautta, on kysymys, joka jää vaille vastausta. Ainakin hän nyt uudella tavalla arvostaa ystävänsä. Todennäköisesti kummatkin tapaukset ovat osaltaan vieneet häntä kohti aikuisuutta, ja Emman kautta hän on nyt laskeutunut hieman enemmän maanpinnalle epärealistisesta maailmankatsomuksestaan, joka elokuvassa on näyttäytynyt loistavan huumorin muodossa.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

”Valitun teeman kannalta niissä on enemmän samankaltaisuutta kuin luultavasti millään muulla mittarilla mitattaessa. Kussakin tarinassa nuoret elävät todellisuutta, joka on heidän vanhemmilleen ja muille auktoriteeteille täysin vieras. – Kärsivätkö he siitä, siinä suhteessa heidän tilanteensa ovat elokuvasta toiseen hyvin erilaiset.”

(Ylänen 2009, 17.)

7.1 Yleistä

Nuorten elokuvan kuvastot, aihepiirit ja teemat ovat hyvin samankaltaisia toisiinsa verrattuina. Myös näissä kolmessa kotimaisessa teoksessa tämä näkyy selkeästi. Tämä on selvä tekijä jota katsoja myös nykypäivänä näistä elokuvista hakee, iästä riippumatta. Altmanin mukaan (2002, 39 – 41) genremäärittelyyn kuuluu, että tarkasteltavissa elokuvissa tai genressä on paljon samankaltaisuutta ja genren sisäistä kopiointia joka vahvistaa katsojan kokemusta. Hänen mukaan, katsoja valitsee tutun ja turvallisen kokemisympäristön, jossa tavallaan jo tietää mitä odottaa. Katsoja ei hae välttämättä uutta vaan enemmänkin vahvistusta määrittelemälleen genrelle, jota edustavaa teosta katsoo.

Ajan kuluessa elokuva on muuttunut rohkeammaksi ja rajummaksikin ainakin niiltä tavoilta, miten avoimesti jotakin asiaa tai yksityiskohtaa kuvataan. Nuoret sen sijaan ovat aina olleet samanlaisia ongelmineen mutta nykyajan elokuvissa näitä ongelmia on esitetty ehkä realistisemmin kuin ennen. Päähenkilöiden taustat, ympäristöt, elämät, ongelmat ja kansallisuus voivat olla, ja ovat, sivuseikkoja teemojen kannalta, jotka ovat nuorten elokuvissa yleismaailmallisia. Tosin erilaisten nuorisokulttuurien ilmaantuminen on mahdollistanut erilaisia vaihtoehtoja valita ryhmiä kuvauskohteeksi tai luoda hahmoille jokin identiteetti alakulttuurin avulla ja sen estetiikkaa hyödyntäen.

Esimerkkeinä *Täältä tullaan elämä!* ja *Käpy selän alla* ovat hyviä koska ne ovat selkeitä tyyppiesimerkkejä vanhasta ajasta, jolloin ilmiöt olivat kollektiivisia ja ne koettiin yhdessä ajankohtaisina asioina: ”Käpy selän alla kuvaa ainakin siinä miten se nostaa esiin opiskelijanuorison tuntemukset ja asenteet, arvot ja estot, elämänilon ja ahdistuksen, sekä ne on muotoiltu tavoilla josta nuoret itse saattavat itsensä, tai jonkin puolen itseään, tunnistaa. Tästä on osoituksena ainakin ne 700 000 lipun ostanutta katsojaa jotka elokuvan menestykseen omalta osaltaan nostivat.” (Toiviainen 1999, 108.) Ja: ”1960-luvun nuorisoa liikuttanut elokuva oli *Käpy selän alla*. 1980-luvulla sellainen oli *Täältä tullaan elämä!* – Jokohan pian olisi seuraavan sukupolvielokuva aika, vai onko nuorten elämä jo niin eriytynyttä, ettei samanlainen koko ikäryhmän koskettaminen ole enää edes mahdollista?” (Suomen kansallisfilmografia 8. 1999, 504.) Näiden katkelmien kautta tulee hyvin esiin se, että entisaikaan nuorisokulttuurit olivat laajempia ja koskettivat suurempia ryhmiä kuin nykyään, jolloin nuorisokulttuuri tun-

tuu koostuvat lähinnä tietynlaisesta ”tee-se-itse” ajatuksesta, jossa nuori räätälöi halumansalaisen tavan edustaa itseään ja kertoa asenteistaan ulospäin.

Vanhemmat elokuvat tarjoavat aikalaiskatsojalle loistavan nostalgiamatkan ja paluun niihin tunnelmiin, joita elokuva aikanaan heissä herätti. Nuoremmalle katsojalle vanhat elokuvat palvelevat monin eri tarkoituksin: Ne voivat olla katsaus ajattomiin teemoihin, vanhempaan elokuvaan yleensä tai vaikka täysin onnistunut hetki nuoruuden kuvailussa, joita nuorisoelekuva väistämättäkin viestii. Vanhemmissa teoksissa myös niiden arvo taideteoksena tai ajankuvauksena voi olla vankemmin määrittynyt kuin uudemmissa, hyvä esimerkki tästä on James Deanin Nuori kapinallinen (1955).

Tietynlaisesta rajuudesta, ylirealistisuudesta (jopa inho-realistisuudesta) ja anarkiasta on tullut nuorison kuvauksen leimallisia tunnusmerkkejä. Nykyajalle ominaisen tyylin kannalta ainakin kaksi ulkomaista elokuvaa nousevat selkeästi esiin genreä muokanneena ja uudistaneena. Nämä ovat *Fucking Åmål* ja *Kids*. Niiden ilmaistutavat ja pyrkimykset ovat hyvin erilaisia mutta molemmat saman lajityypin edustajia, toinen Ruotsista ja toinen Yhdysvalloista. Molemmissa perusteellinen ja rohkea kerronta- ja esitystapa saivat aikaan onnistuneen lopputuloksen, jonka kautta muut elokuvan tekijät löysivät uusia tapoja käsitellä ajattomia aiheita. Altman (2002, 30) toteaa, että yleisöt yhdistävät järjestelmällisesti jokaisen elokuvan tiettyyn genreen ja tulkitsevat sitä sen mukaisesti. Uudistuminen ei siis tarkoita että luotaisiin välttämättä uutta, mutta tyyli on uusi. Espoon viimeinen neitsyt on selkeä esimerkki mainittujen elokuvien vaikutuksesta nuorten elokuvan kieleen, mikä vielä oli vierasta Käpy selän alla ja *Täältä tullaan elämä!* elokuvien aikoihin. Rajuus tai rohkeus ei kuitenkaan ole meriitti itsessään, vaan yksi genren sisäisen kehityksen tulos ja suunta, johon elokuvan tekijät voivat suunnistaa. Varmasti rohkeutta ja rajuutta, seksin ja väkivallan kuvaamisella, käytetään myös markkinointikikkana ja myyntikeinona, mikä valitettavasti syö toisten teosten perustellumpaa kuvausta näiden asioiden suhteen.

Katsojien kannalta rohkeus kuvata asioita objektiivisesti ilman sensuuria, tekijöiden tai yhteiskunnan, on luonut laajemman kentän tutkia myös nuoruutta ja siihen liittyviä asioita. Kun ennen asioita jätettiin enemmän sanomatta tai vain viitteiksi katsojan tajuttaviksi, on nykyaikana kerronta tältä osin suurempaa.

Humoristinen ja koominen asioiden kerrontatapa on kehittynyt myös tässä ajallisessa jänassa, jonka näidenkin kolmen esimerkkielokuva kautta voimme todeta. Kaikissa on huumoria ja koomisia tilanteita, mutta nykyajalle on ominaista se, että vakavillekin asioille voidaan nauraa. Käpy selän alla -elokuvan huumori oli vielä hyvin sovinnais- ta, vaikkakin siihen oli sidottu tiettyä yhteiskuntakriittisyyttä ja kapinaa. Täältä tullaan elämä! taas puhui jo asioista niiden omilla nimillä, mutta jätti vielä paljon pois suoras- ta kerronnasta ja monet asiat olivat vielä vain viitteitä katsojalle. Espoon viimeinen neitsyt taas esitti jo monta asiaa hyvin rohkeasti ja huumorin keinoin. Minnan herpes, joka oli jonkinlainen ylpeydenaihe ja meriitti kavereille, on tästä hyvä esimerkki.

Kuvaavatko nämä elokuvat sitten nuoruutta sellaisena kuin se oikeasti on ja esittäy- tyy? Valkola (1992, 12 - 13) esittääkin, että taideteos ei kopioi todellisuutta, vaan se on tekijänsä näkemys tai lisäys todellista maailmaa kohtaan, joka saa merkitykselli- syytensä siitä, että tarjoaa tulkintamahdollisuuksia todellista maailmaamme kohtaan. Hänen mukaansa elokuva ei ole vain todellisuuden taltiointia, sillä jo leikkaus muuttaa kuvatun todellisuuden uudeksi kokonaisuudeksi. Miettiessämme nuoruudenkuvaa elokuvassa, on siinä kuitenkin piirteitä jotka tekevät siitä lajityyppinä ainutlaatuisen, se on aiheena todellisuutta, toisin kuin kauhu tai science fiction. Emme myöskään tarvitse erityistä esteettistä ajattelua tai harrastuneisuutta jotta voisimme viihtyä nuo- rista kertovan elokuvan parissa, sillä voimme peilata siitä omia kokemuksiamme omasta subjektiivisesta perspektiivistämme. Nuorille itselleen tämä genre on, kuten useimmat taiteenlajit ihmisille, kaksisuuntainen vuorovaikutteinen väline. ”Elokuva on myös oppimista, liikkumista jonkun toisen henkilön kokemusmaailmaan” (Valkola 1992, 25). Toisen kokemusmaailman kautta voimme oppia jotakin itsestämme, luoda itseämme eteenpäin ja uudistua. Nuoret omaksuvat elokuvista, samoin kuin musiikis- ta, uusia asioita, mutta tavallaan elokuvat myös vastaavat kysyntään ja sen hetken nuoruuden kuvaan kuten ovat tehneet Käpy selän alla ja Täältä tullaan elämä! Nuoris- ta kertovan elokuvan on oikeastaan aina oltava joko ajankohtainen, trendikäs, opetuk- sellinen tai kokonaan uudenlainen suunnannäyttävä ollakseen onnistunut.

Tärkeimpänä tuloksena voidaan todeta ajallisen kehityksen luomat puitteet, joissa elo- kuvan tekijät, ehkä erityisesti käsikirjoittajat, ohjaajat ja näyttelijät, voivat toimia ai- van erilailla kuin vielä 1960-luvulla. Aiheet nuorten elämässä eivät ole muuttuneet, mutta ympäröivä yhteiskunta ja maailma sitäkin enemmän. On tullut mahdolliseksi

käsitellä asioita uusilla ja vapaammilla tavoilla, jotka vastaavat enemmän katsojien tilausta ja odotuksia tämän lajityypin suhteen. Mediakasvatuksellisesta näkökulmasta tämä on luonut nuorille itselleen opetuksellisuuden kautta myös paremman mahdollisuuden, oman havainnoinnin ja ajattelun kautta, peilata omia kasvukipuja ja kokemuksia näihin fiktiivisiin teoksiin jotka, nyt siis realistisemmin, vastaavat kysyntään.

7.2 Samankaltaisuutta ja eroavaisuuksia

Näistä ja muistakin lajityypin elokuvista löytyy joukko mielenkiintoisia samankaltaisuuksia, joiden kautta näemme samojen aiheiden toistuvuuden ja ajattomuuden.

Emmalla ja Jussilla, joilla on molemmilla ongelmana vanhempien läsnäolon puute, vaikkakin eri syistä: Emman vanhemmilla alkoholi ja Jussin vanhemmilla taas työ. Seuraukset ovat hyvin samankaltaiset, kun Emma yrittää itsemurhaa ja Jussi tippuu tai tipputtautuu rakennuksen reunalta. Minna ja Leena, jotka ovat hyvin eri-ikäisiä, etsivät molemmat seksuaalisen kokemuksen kautta ratkaisua ongelmiinsa, jotka ovat hyvin epämääräiset. Molempia vaivaa kokemusten puute, ei pelkästään miesten/poikien kanssa, vaan myös laajemmalti. Jone ja Jussi ovat molemmat hyvin samanlaisia. Molemmilla on ongelmia ympäristön kanssa ja ongelmia järjestää elämänsä kuntoon, vaikkakin he ovat hieman eri ikävaiheissa. Kummallakin tietty ongelmallisuus ja sulkeutuneisuus ovat kuitenkin syynä siihen, että tytöt heistä kiinnostuvat. Toisaalta, samankaltaisuutta on myös Riitassa ja Minnassa, kun molemmat vertaavat itseään liiallisesti muihin, vaikka hieman eri tavoin. Tämä kertoo vielä kypsymättömyydestä nähdä oma itsensä sellaisenaan positiivisena, mikä osoittaa heidän identiteettinsä kehittymättömyyttä ja toisaalta heidän huoltaan siitä, kelpaavatko vastakkaiselle sukupuolelle.

Käpy selän alla ei kerro hahmojen vanhemmista mitään, mikä on ymmärrettävää iänkin takia mutta myös siksi, että nelikko ei ole kotiympäristössään. Jos taas verrataan kahta uudempaa elokuvaa keskenään, nähdään, että kaikilla hahmoilla on ongelmia vanhempiensa kanssa. Jussin vanhemmat eivät ole ikinä kotona, ja hänellä ei ole heihin kunnollista puheyhteyttä. Hänen vanhempansa ovat muuten hyvät, mikä näkyy keittiön ja asunnon siisteydessä ja siinä, että he kuitenkin huolehtivat Jussista. Peten vanhemmat, ainakin juopotteleva isä, ovat negatiiviset. Lissu taas valittaa, kuinka hänen täytyy hoivata jatkuvasti äidin käskiessä sisaruksiaan. Minnan vanhemmat ovat

joukon parhaat, mutta hänen sisäinen seikkailunhalunsa ei ole samassa linjassa vanhempien hillityn ja konservatiivisen maailmankuvan kanssa. Vanhemmilla on kuitenkin hyvä suhde tyttäreeseen. Emmen vanhemmat on esitetty ongelmallisina kaikilla tavoin, eikä heistä ole haluttu antaa minkäänlaista hyvää kuvaa. Kotona riidellään ruuasta, lapsille huudetaan, pikkusisko jää yksin, vanhemmat juovat ja eivät ole paikalla. Emmella ja Petellä on myös yhteinen huolenaihe, kummallakin samoista syistä yksin jäävästä pikkusiskosta, joka ei vielä tule yksin toimeen.

7.3 Lopuksi

Tämän työn luonteen kannalta ensisijalle ovat nousseet ne tulkinnat, joita katsoja subjektiivisesti tekee. Katsojan ikä, syntymävuosi, sukupuoli ja omat kokemukset vaikuttavat suuresti siihen, mitä hän yleensä katsomastaan teoksesta ajattelee. Ensiarvoisen tärkeäksi nousee myös seikka, milloin katsottavana oleva teos on tehty. Vanhempikin nuorten elokuva voi heijastella nykynuoren tunteja ja vastata hänen kulutustottumuksiinsa elokuvankatsojana, mutta paremmin voi samaistua uudempaan tai ajankohtaiseen elokuvaan. Toisaalta, 1990-luvun ollessa jo nuorten elokuvan kannalta melko moderni, voi katsoja löytää jo menneeltä aikakaudelta teoksia vastaamaan hänen toiveitaan. Näin voi myös erottua massasta, jos ei halua kuluttaa samoja teoksia kuin ikätoverit.

Olen esittänyt elokuvat noudattaen niitä viitekehyksiä, jotka ne ovat elokuvina tarinoillaan materiaaliksi antaneet, minkä kautta olen päässyt käsiksi tulkintojen tekemiseen. Tulkinnat ovat osin subjektiivisia mutta niitä on sidottu myös faktoihin. On mahdollista analysoida nuoruutta, nuorisokulttuureja ja nuortelokuvia laajemmalti mutta tässä työssä olen valottanut aihetta lähinnä vain esimerkkielokuvien kautta, antaen pohjaa niiden tulkitsemiseen. Toivon, että työni toimisi apuvälineenä näiden, ja muidenkin, nuortelokuvien katsomiseen, tulkitsemiseen ja tutkimiseen.

LÄHTEET

8th Helsinki Film Festival. Love & Anarchy '95 22. – 28.9. Festivaalikatalogi. 1995. Helsinki International Film Festival ry.

Altman, R. 2002. Elokuva ja genre. Suomen elokuvatutkimuksen seura. Tampere: Otavan Kirjapaino.

Bagh, P. 2005. Suomalaisen elokuvan uusi kultainen kirja. Suomen elokuva-arkisto. uud. p. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Jalander, Y. 1980. Elokuva jota ei tarvitse hävetä. Suomen kuvalehti, 8, 30-31.

Kotikatsomo: Espoon viimeinen neitsyt (K15). n.d. Viitattu 14.1.2010.
<http://ohjelma.yle.fi/ohjelmat/220571>

Leffatykki.com. Arvostelu. n.d. Viitattu 14.1.2010.
<http://www.leffatykki.com/elokuva/espoo-viimeinen-neitsyt>

Mäki-Iso, E. 1996. Säpinää suomalaisessa elokuvassa. Peili. Lasten ja nuorten mediakulttuurin lehti, 2, 19.

Nemert-Svedlund, E., Rundblom, G., Toimittanut Vilhunen, A. 1989. Elokuva-kirja. Helsinki: Hakapaino.

Niemelä, V., Olsson, C. Å., Olsson, O., Persson, J., Vilhunen, A., Åkesson, L. 1978. Elävä kuva. Amer-yhtymä. Espoo: Weilin + Göös.

Niskanen, M., Toimittanut Rahikainen, E.A., 1971. Vaikea rooli. 2.p. Helsinki: Yhteiskirjapaino.

Ohjelmapalaute. YLE. Espoon viimeinen neitsyt. Esitykset televisiossa. Sähköpostiviesti 20.1.2010.

Rantanen, T. Voiman tv-liite. Voima, 6, 2009.

Suomen kansallisfilmografia. 7. Vuosien 1962 -1970 suomalaiset kokoillan elokuvat. 1998. Suomen elokuva-arkisto. Helsinki: Edita.

Suomen kansallisfilmografia. 8. Vuosien 1971 -1980 suomalaiset kokoillan elokuvat. 1999. Suomen elokuva-arkisto. Helsinki: Edita.

Synopsis. Espoon viimeinen neitsyt. n.d. Fantasiafilmi.

Toiviainen, S. 1999. Tuska ja hurmio: Mikko Niskanen ja hänen elokuvansa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Valkola, J. 1992. Katseen visiot. Näkymiä elokuvan esteettiseen havainnointiin 1. Keski-Suomen elokuva- ja videokoulutuskeskuksen julkaisuja. Jyväskylä: Rotaprint-Paino.

Ylänen, H. 2009. James Deanista Kati Outiseen eli viisi elokuvaa nuoruudesta. Lasi-
palatsi-lehti, 3, 17.

ELOKUVAT

Ajolähtö. 1982. Ohjaus Mikko Niskanen.

Asfalttilampaat. 1968. Ohjaus Mikko Niskanen.

Bring It On. 2000. Ohjaus Peyton Reed.

Doom Generation, The. 1995. Ohjaus Gregg Araki.

Espoon viimeinen neitsyt. 2003. Ohjaus Hanna Maylett.

Fucking Åmål. 1998. Ohjaus Lukas Moodysson.

Fun. 1994. Ohjaus Rafal Zielinski.

Ghost World. 2001. Ohjaus Terry Zwigoff.

Heavenly Creatures. 1994. Ohjaus Peter Jackson.

Kids. 1995. Ohjaus Larry Clark.

Käpy selän alla. 1966. Ohjaus Mikko Niskanen.

Lapualaismorsian. 1967. Ohjaus Mikko Niskanen.

Pojat. 1962. Ohjaus Mikko Niskanen

Rebel Without a Cause / Nuori kapinallinen. 1955. Ohjaus Nicholas Ray.

Thirteen. 2003. Ohjaus Catherine Hardwicke.

Täältä tullaan elämä!. 1980. Ohjaus Tapio Suominen.

TV-SARJAT

Tarkkis. 1986. Ohjaus Pekka Lepikkö.

Autovaras. 1991. Ohjaus Taavi Kassila.